

FLAGA

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA WEKSYLOLOGICZNEGO

- Władysław Józef Walenty Serwatowski (1949-2020)
- Sto lat flagi naszych sąsiadów – Czechów
- Mało znane sztandary polskich oddziałów wojskowych w latach 1917 – 1920
- Naddniestrze – flaga i herb z sierpem i młotem
- Jubileusz 100-lecia urodzin papieża Jana Pawła II

Od Redakcji

W dniu 27 marca dotarła do nas bardzo smutna informacja. Po długiej i ciężkiej chorobie zmarł nasz śp. Kolega Władysław Józef Walenty Serwatowski. Wybitna postać, znawca sztuki i kultury, świetny organizator wystaw i kongresów. W tym numerze, który miał być małym jubileuszem (25 numer) przybliżamy Jego sylwetkę, prezentujemy Jego dokonania oraz publikujemy Jego artykuł o Fladze Tolerancji oraz wstęp do katalogu „Earth Flag Designs. Global Solidarity”.

Cześć Jego Pamięci!

Ponadto prezentujemy artykuły Jerzego Wrony „Sto lat flagi naszych sąsiadów Czechów”, „Naddniestrze – flaga i herb z sierpem i młotem” i „Jubileusz 100-lecia urodzin Jana Pawła II”, Jacka Jaworskiego „Mało znane sztandary oddziałów wojskowych w latach 1917 – 1920” oraz rubryki stałe „Weksylia w sztuce” część trzecia i „Nowości wydawnicze”. Zapraszamy również do lektury „FLAŻKI”, w której nie mogło zabraknąć informacji o powstających ostatnio nowych flagach, koronawirusowych flagach.

Cały czas zachęcamy do odwiedzania naszego profilu na Facebooku:
<https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylologiczne/?fref=ts>

Zapraszamy do lektury bieżącego numeru.

On March 27, we received very saddening news. After a long and serious illness, our late friend Władysław Józef Walenty Serwatowski has passed away. An outstanding figure, an expert in art and culture, a great organizer of exhibitions and congresses. In this issue, which was supposed to be a small jubilee (25th issue), we present his identity, his achievements and publish his article on the Flag of Tolerance and an introduction to the catalogue „Earth Flag Designs. Global Solidarity.”

Let's honour his memory!

In addition, we present articles by Jerzy Wrona „One hundred years of our Czech neighbours' flags”, „Transnistria - flag and coat of arms with a hammer and sickle” and „Jubilee of the 100th anniversary of John Paul's II birthday”, Jacek Jaworski's „Lesser known banners of military troops in 1917 - 1920” and our fixed sections - part three of “Flags in art” and “Publishing news”. We also invite you to read „FLAZKA”, in which we could not have failed to include information about newly emerging flags, coronavirus flags.

As always we encourage you to visit our Facebook page:
<https://www.facebook.com/PolskieTowarzystwoWeksylologiczne/?fref=ts>

We wish you a nice reading.

Krzysztof Jasiński

Na pierwszej stronie: Śp. Władysław Józef Walenty Serwatowski herbu Jastrzębiec (1949-2020). Fot. Prot Januszewski.

Na ostatniej stronie: Obraz Zdzisława Jasińskiego „Alegoria zwycięstwa w 1920 roku.”

WŁADYSŁAW JÓZEF WALENTY SERWATOWSKI (1949 – 2020)

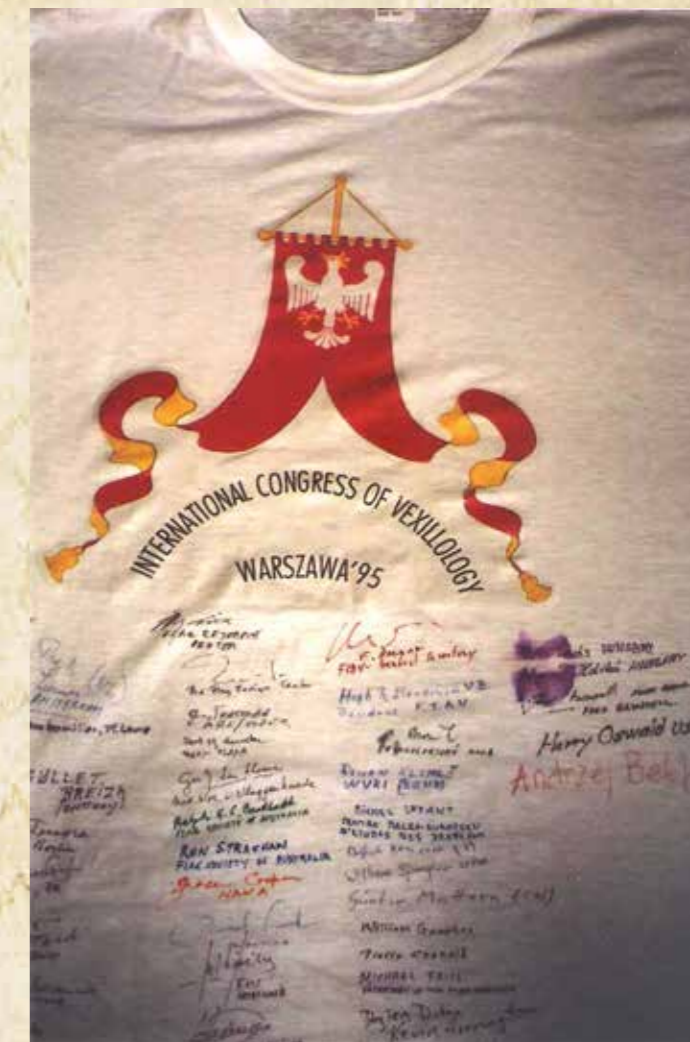

Władysław Józef Walenty Serwatowski na wystawie „Flaga dla Ziemi”.

Władysław Józef Walenty Serwatowski herbu Jastrzębiec urodził się 14 lutego 1949 roku w Warszawie. Rodzicami byli Jan Teodor Ignacy Serwatowski (3.04.1912 – 1.09.1990) i Maria Magdalena hr. Dzieduszycka z Dzieduszyca herbu Sas (24.01.1916 – 14.04.1990). Był popularyzatorem polskiej kultury. Ukończył Wydział Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Od 1973 roku działał na międzynarodowym rynku sztuki. W 2007 roku obronił rozprawę doktorską pt. „Udział Polski w Wystawie Uniwersalnej EXPO'92 w Sewilli, znaczenie dla kształtowania wizerunku międzynarodowego” i uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Promotorem Jego pracy był prof. dr hab. Edward Haliżak. W 1985 roku został członkiem Międzynarodowej Organizacji Ekspertów ORDINEX (ORDINEX International Organisation of Experts) z siedzibą w Genewie i Międzynarodowym Sekretariatem Generalnym w Paryżu. Działał w w sekcji kultury i jej promocji oraz mediów, a w latach 1995 – 2001 był jej wiceprzewodniczącym.

W 1978 roku założył i prowadził w Warszawie Centrum Flagi Ziemi. Zainicjował projekt Flagi Ziemi. W latach 1994-1999 sprawował funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Weksylologicznego. Był komisarzem, scenarzystą lub doradcą w ponad 30 krajach pięciu kontynentów, m. in. MoMA (New York), Circulo de Bellas Artes (Madryt), Centro Cultural (Caracas), MoMA (San Francisco), SFB (Berlin), Centre d'Animation Culturel Theatre'71 (Paryż), Parlament Europejski (Bruksela), Muzeum Sztuki (Lwów), Striped House Museum (Tokio), Kulturhuset (Sztokholm), Quadriennale Scenografii (Praga), Muzeum Katedralne (Barcelona), Shaffy Theater (Amsterdam), Kasyno Cursaal (Ostenda), Zamek (Lacko, Szwecja), Centre Culturel (Tunis). W latach 1989-1991 był reprezentantem Polski w ARS BALTICA.

Na Wystawie Uniwersalnej EXPO'92 w Sewilli był Komisarzem Generalnym Polski. Od 1998 roku był promotorem organizacji Wystawy Uniwersalnej we Wrocławiu i pełnomocnikiem Prezydenta miasta ds. starań o EXPO we Wrocławiu w latach 1999-2001. W 2002 roku został koordynatorem Roku Polski w Hiszpanii. Zorganizował międzynarodowe kongresy naukowe w Polsce: I Światowy Plakatologiczny (czerwiec 1994) i XVI Międzynarodowy Weksylologiczny (30.06 – 5.07.1995). Należy tu również podkreślić, że był pomysłodawcą, promotorem lub organizatorem wszystkich wystaw w muzeach i instytucjach warszawskich w czasie trwania Kongresu Weksylologicznego w Warszawie oraz, że żaden inny kongres nie miał tylu imprez towarzyszących.

Koszulka zapowiadająca Międzynarodowy Kongres Weksylologiczny w Warszawie w 1995 roku, z podpisami (oraz odciskiem ust ze szminki!) uczestników Międzynarodowego Kongresu Weksylologicznego w Zurichu w 1993 roku, w której wystąpił Władysław Serwatowski podczas uroczystego bankietu.

Był wykładowcą marketingu sztuki dla studentów grafiki i fotografii Wydziału Grafiki i Instytutu Sztuki Mediów w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (od 1993 r.) i marketingu w dyplomacji w Collegium Civitas (od 2003) oraz w Polsko-Japońskiej Szkole Technik Komputerowych w Warszawie. Prowadził gościnne wykłady: Sztuka wizualna w Ameryce Północnej (Uniwersytet Warszawski, Centrum Studiów Latinoamerykańskich) oraz Symbole Europy (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Prawa i Po-

dypłomowe Studia Dziennikarstwa i Społecznego Komunikowania Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, kierunku Public Relations).

Pracował dla Teatru im. Juliusza Osterwy w Lublinie, Teatru Współczesnego im. Edmunda Wiercińskiego we Wrocławiu, Teatru Narodowego w Warszawie. Był współzałożycielem Centrum Sztuki Studio im. Stanisława Ignacego Witkiewicza w Warszawie. Przez wiele lat związany był z Polską Agencją Inwestycji Zagranicznych, Instytutem Adama Mickiewicza.

Był jurorem w kilkudziesięciu konkursach dotyczących sztuki, a także przewodniczącym jury w 21 konkursach międzynarodowych we Francji, Hiszpanii, Niemczech, Polsce, Szwajcarii i Szwecji.

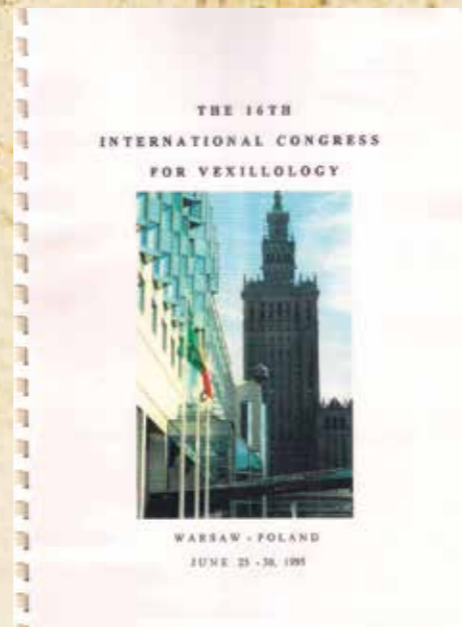
Publikował teksty na temat kultury i sztuki w ponad 100 tytułach prasowych w 20 krajach oraz w kilkudziesięciu katalogach międzynarodowych. Autor m.in.:

- Witkaciana: wystawa plakatów, druków, fotografii, scenografii, malarstwa, pamiątek, śladów, różności, Galeria Sztuki Opole 1982;
- Plakat francuski: od Toulouse Lautrec do Alain Quernec: przedstawia Władysław Serwatowski/Affiche française: de Toulouse Lautrec á Alain Le Quernec: presente Władysław Serwatowski, Biuro Wystaw Artystycznych Zamość 1983;
- Witkaciana drugie: wystawa plakatów dotyczących twórczości Stanisława Ignacego Witkiego, Teatr im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie 1985;
- Plakaty Franciszka Starowieyskiego z kolekcji Krzysztofa Dydo przedstawił Władysław Serwatowski, Galeria BWA Ostrów Wielkopolski 1985;
- Pol'ský divadelný plagát a kostým, 198?;
- Flaga Ziemi „Solidarność globalna”, [w:] Projekt, nr 1/2 z 1992 r., s. 46-51;
- Earth Flag Designs: Global Solidarity, Office of the Polish Section EX-PO'92, Warszawa 1992;

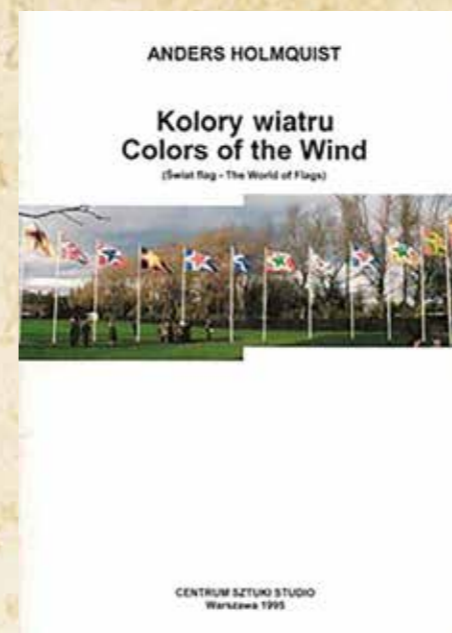
Earth Flag Designs: Global Solidarity. Najlepsza Książka 1992 Roku. Coroczna nagroda przyznawana przez Polskie Towarzystwo Wydawców Książek.

- Prospekt informacyjny o planie przebiegu XVI Międzynarodowego Kongresu Weksylogicznego w Warszawie w 1995 roku zaprezentowany w 1993 na Kongresie w Zurichu.

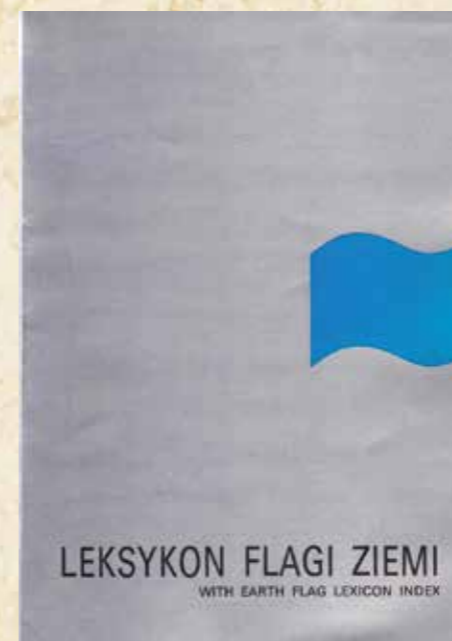
Prospekt informacyjny.

- Witkacy w komputerze: wpin.doc\ycaktiv: w oczekiwaniu na rocznicę urodzin: informacja o genezie powstania, czasie i wartości 96 plakatów dotyczących twórczości Stanisława Ignacego Witkiewicza opracowana przez 65 autorów i wydanych w Belgii, Francji, Holandii, Włoszech, Meksyku, Polsce, Szwecji i USA w latach 1919-1993 z przypisami o wystawach, największej bibliografii zestawieniami statystycznymi i indeksami, Centrum Sztuki STUDIO im. Stanisława Ignacego Witkiewicza, Warszawa 1994;
- Atlanta przed olimpiadą stulecia: o przygotowaniach do XXVI Letnich Igrzysk Olimpijskich w stolicy amerykańskiego stanu Georgia oraz w Alabamie, na Florydzie, w Tennessee i w DC, Warszawa 1994;
- Kolory wiatru: (świat flag): Anders Holmquist, Szwecja: XVI Międzynarodowy Kongres Weksylogiczny/Colors of the Wind: (The World of Flags): Anders Holmquist, Sweden: XVI Th. International Congress for Vexillology Warsaw 1-5.7.1995;

Anders Holmquist – Kolory wiatru. Colors of the Wind (Świat flag – The World of Flags).

- Leksykon Flagi Ziemi: studium geoweksylograficzne wydarzeń naziemskich, nieziemskich i pozaziemskich, Teatr im. Wandy Siemaszkowej, XVI Międzynarodowy Kongres Weksylogiczny, Warszawa 1995;

Leksykon Flagi Ziemi.

- Symbole pozytywne: XVI Międzynarodowy Kongres Weksylogiczny: Warszawa, 1-5.07.1995/XVI. Internatinaler Kongress für Flaggen und Flaggenkunde, (red. Władysław Serwatowski), Centrum Sztuki – Galeria Studio, Warszawa 1995;
- Zatrzymanie wyobraźni: bibliografia plakatologiczna publikacji zwartych i akcydensów w Bibliotece Serwatowskich, Tom 1, Warszawa 1996;
- Weksyli@na. Biuletyn informacyjny rynku flagowo-heraldycznego. Pod redakcją Władysława Serwatowskiego. Ukazywał się w latach 1996-2002.
- Encyklopedia Flagi Ziemi: studium geoweksylograficzne, Warszawa 1997;

- Marzenie 30 milionów: czy MKOl zdecydował się na igrzyska w Afryce w 2004 roku: korespondencja z Kapsztadu, [w:] Gazeta Wyborcza, nr 204 z 1997 r., s. 30;
- Polska zawsze bliska: pawilon wyobraźni: od Hanoweru do Wrocławia: album pawilonu wyobraźni XXI wieku według pomysłu Władysława Serwatowskiego, red. Władysław Serwatowski, teksty Magdalena Abakanowicz, Bmb Promotions, Warszawa 2000;
- Plakat teatralny na progu XXI wieku, [w:] Teatr, nr 12 z 2001, s. 54-56;
- Suma genealogiczna rodziny Serwatowskich herbu Jastrzębiec odm. XI/ zebr. I zanotowana przez Jana Teodora Ignacego Serwatowskiego, IX w latach 1960-1990, a spisana, uzup. I poszerzona przez Władysława Józefa Walentego Serwatowskiego, X w latach 1994-2001, Warszawa 2001;
- Nowe symbole miasta: Flagi Tolerancji w Warszawie, [w:] Towns and Cities: Arms, Flags and Seals, vol. 1, Ukrainian Herald Society, Lwów 2003;
- ¿Es Antoni Gaudi i Cornet vexilògrafo? [w:] Acta Universitatis Wratislaviensis. Estudios Hispánicos, nr 11 z 2003 r., s. 209-216;
- Roman Cieślewicz, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 5 z 2007 r., s. 154-156;
- Tajemnica pięknego Tadzia wyjaśniona? [w:] Odra, nr 9 z 2007 r., s. 144-145;
- Łechtaczka na wszystkie języki!: wokół jednego wiersza Fernanda Arrabala, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 5 z 2008 r., s. 101-109;
- Korespondencja jako cywilizacja i sztuka, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 12 z 2008 r., s. 149-158;
- Trzy listy Norwida? [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 2 z 2009 r., s. 91-97;
- Ziemianie na Księżycu: motywy lunarne w sztuce współczesnej: wystawa międzynarodowa w 40 rocznicę misji „Apollo 11”: malarstwo, grafika, fotografia, biżuteria, rzeźba, plakat, multimedia, dokumenty, InfoCultura – Informacja Kulturalna Warszawy, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, Warszawa 2009;

Ziemianie na Księżycu – katalog wystawy.

- Teresa Plata-Nowińska: pożegnanie (1946-2009), [w:] Gazeta Wyborcza, nr 301 z 2009 r., s. 22;
- Plakat polski na EXPO'92 – mistrzowie i debiutanci, [w:] Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo, z. 37 z 2009 r., s. 81-123;
- Starowieyski del arte, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 3 z 2010 r., s. 152-155;
- Kto z kim? [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 9 z 201 r., s. 153-155;
- Malarze i muzycy, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 11 z 2011 r., s. 144-150;
- Wojciech Fangor o sztuce i historii, [w:] Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny, nr 7 z 2012 r., s. 151-155;
- Turystyka cywilizacyjna: V wieków historii rodziny Serwatowskich, Warszawa 2012;
- Waldemar Świerzy: wystawa grafiki: maj 2014, Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych, Warszawa 2014;

Był stypendystą rządów: Hiszpanii (1981, Ministerstwo Kultury); Wielkiej Brytanii (1984, 1996, British Council), Stanów Zjednoczonych Ameryki (1985 i 1987, USIA i Departament Stanu). Odbył praktyki w zakresie marketingu w Paryżu i w Montrealu (Komitet Organizacyjny Igrzysk Olimpijskich).

Badał i podtrzymywał historię oraz tradycje Rodziny Serwatowskich.

Mówił po angielsku, francusku, hiszpańsku, rosyjsku i włosku.

Zmarł, po długiej i ciężkiej chorobie, 27 marca 2020 roku w Warszawie.

Krzysztof Jasiński

~ • ~

FLAGA CENTRUM FLAGI ZIEMI

Centrum Flagi Ziemi zostało założone przez Władysława Serwatowskiego w 1978 roku w Warszawie jako badawczo-naukowo-doradczy ośrodek o zasięgu międzynarodowym. Od 1995 Centrum było członkiem FIAV oraz roz-

poczęło współpracę z Colegio Heraldico de Espana y de las Indias z Madrytu.

Wzór flagi CFZ zaprojektował w kwietniu 1995 roku Alfred Znamierowski. Na biało-czerwonych polskich barwach umieszczona została niebieska kula ziemską obejmowana literą „C”. Proporcje 3:5. Pierwsze flagi w formacie 90 cm x 150 cm wykonała firma Doublet Polflag z Bielska-Białej. Flagę po raz pierwszy podniesiono 1 lipca 1995 roku na maszcie przed Pałacem Kultury i Nauki, na lotnisku Okęcie, w hotelu Mercure na wystawie flag instytucji pozarządowych i flag firmowych oraz na masztach przed Urzędem Rady Ministrów razem z flagami tolerancji w dniu otwarcia XVI Międzynarodowego Kongresu Weksylologicznego w Warszawie.

KJ

EARTH FLAG DESIGNS. GLOBAL SOLIDARITY - WSTĘP¹

Między wszystkimi wyjątkowymi wydarzeniami z życia, największy wpływ miała na mnie noc z dwudziestego na dwudziestego pierwszego lipca 1969. W rejonie niedaleko Francji, Ozoir la Ferriere, oglądałem telewizyjną transmisję pierwszego lądowania na Księżycu statku kosmicznego „Apollo 11”. Neil Armstrong w pojeździe księżycowym stał się pierwszym człowiekiem, który stanął na księżycu. To wydarzenie sprawiło na mnie wielkie wrażenie. Przypomniałem sobie wszystkie książki, które przeczytałem o wyprawach morskich Amerigo Vespucci i Krzysztofa Kolumba. Uważałem, że dzięki wynalazkowi Anglika Johna L. Bairda, jednego z twórców technologii telewizji, wynalazcy nocnej wizji i pierwszej osoby transmitującej obraz telewizyjny i telewizję w kolorze w 1939, obserwowałem na żywo nowy sukces człowieka. Odkrycie i postęp! W tym samym czasie czułem pewną dysharmonię w tym przełomowym wydarzeniu bliskim kulturze masowej. Brakowało nowego dźwięku, znaku i obrazu. Analizując moją lipcową fascynację tą amerykańską wyprawą, czułem brak czegoś niezbędnego i powszechnego.

Kilka godzin po zdobyciu Księżyca, po obejrzeniu powtórek, komentarzy lotu i przełomowego osiągnięcia, wyraźnie zrozumiałem czego brakowało w transmisji. Armstrong i Aldrin, stawiając pierwsze kroki na podbitej planecie, oznaczali ją flagami Stanów Zjednoczonych, NASA i innymi znakami. To były znaki mieszkańców Ziemi, którzy zdobyli Księżyc, ale symbolicznie odnosiły się wyłącznie do jednego kraju i jednej organizacji. Według moich obserwacji, brakowało załozce Apollo symbolu, z którym wszyscy mieszkańcy Ziemi mogliby się identyfikować. Brakowało elementu międzynarodowego, bliskiego świadomości każdego człowieka. W trakcie oglądania transmisji lądowania na Księżycu miałem wrażenie, że astronauta wyjechał jak ktoś kto zostawił wizytówkę, na której były wymienione imię i adres, ale brakowało nazwiska.

¹ Wstęp do katalogu „Earth Flag Designs. Global Solidarity” autorstwa Władysława Serwatowskiego po raz pierwszy publikowany w języku polskim.

Moje wrażenia z lipca 1969, zmotywowały mnie do apelu o zaprojektowanie i uzyskanie rozpoznawalności Flagi Ziemi, flagi, która spełniałaby rolę narodowych sztandarów, ale i równocześnie przewyższała je szczegółem ogólnościowym. Taka flaga powinna należeć do każdego, ponieważ została stworzona na Ziemi.

Zdałem sobie sprawę, że mój pomysł był na granicy oryginalności i repetycji. Przecież flagi były używane już 5.000 lat temu, najpierw w Chinach, a następnie w bardziej lub mniej cywilizowanych społecznościach i krajach. Flagi były symbolami i dziełami sztuki od samego początku. Były jedynymi przedmiotami sztuki dla których ludzie oddawali swoje życia i umierali. Od starożytnej historii do nowoczesności, flagi jako kolory narodów, wojsk, rodzin, kast, klubów, plemion, porządków czy instytucji, były uważane za coś świętego, jako obiekt odnoszący się do pewnego rytuału, protokołu czy nienaruszalnej tradycji. Bohatersko walczone o flagi i uważano je za wyraz ludzkiej godności. Powszechnie rozpoznawalna flaga Ziemi jak na razie nie istnieje. Jest to zaskakujące, że do dziś ani człowiek, ani komputer nie zaproponował flagi czy kolorów, które mogłyby zostać symbolem międzynarodowości w najszerszym tego słowa znaczeniu. Symbol nas, mieszkańców Ziemi. Flaga ONZ stworzona w 1947 roku nie spełniła tej międzynarodowej funkcji. Bez zezwolenia od ministra ONZ, żadne państwo należące do organizacji nie może użyć niebieskiej flagi. Flaga ta również nie pokrywa państw, które do organizacji nie należą. Po ogłoszeniu braku flagi Ziemi, przez wiele lat starałem się stworzyć konkurs międzynarodowy z projektami tego brakującego symbolu Ziemi, tak niezbędne od 1969 roku. Jednakże, nikt ze znanych i ważnych redaktorów warszawskiej prasy, Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych nie wykazał zainteresowania tym projektem, mówiąc, że jest niepoważny i utopijny. Zarząd Redakcji „Wiadomości” - wrocławskiego społeczno-politycznego tygodnika, jako pierwszy zainteresował się inicjatywą i następnie 26 października 1978 roku opublikowali mój artykuł „Flaga Ziemi”. Uważam tą datę za prawdziwy początek istnienia Flagi Ziemi. Ta flaga, która powstała dzięki polskiej inicjatywie, zostanie własnością wszystkich mieszkańców Ziemi.

Od początków lat 80 czułem nadejście 1992 roku. Była to światowa data, data rocznicy odkrycia Ameryki, ale również odkrycia Europejczyków przez Indian. Jest to data, która będzie świętowana długo i okazała w Europie, data wspominająca wyprawę Krzysztofa Kolumba, którego działania z pewnością zostaną skonfrontowane z tragediami, które miały miejsce na kontynencie podbitym przez wysłanników starej Europy. 1992 rok to także pięćsetna rocznica zdobycia Grenady i upadek arabskiego rządu w Hiszpanii. Jest to również rocznica usunięcia Żydów z tego kraju i rozpoczęcie pierwszego roku studiów Mikołaja Kopernika na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Faktem jest, że ani w piętnastym wieku ani w kolejnych, wyprawy na inne kontynenty nie były przeprowadzane na korzyść Europy, ale na korzyść dworów i monarchii. Odkrywczy i podróżnicy z reguły reprezentowali własne i szczególne korzyści. Mieli flagi, kolory

i sztandary, które w ogóle nie przypominały kolorów dzisiejszej zjednoczonej Europy. Z mojej perspektywy świata, Kolumb i Armstrong mieli wiele wspólnych cech. Ich osiągnięcia były przełomami dla cywilizacji, ale były indywidualne w naturze i nie skupiały się na społeczności. W 1980 roku w czasie komunistycznej niewoli, powstało hasło „Solidarność” w Polsce i w 1981 odezwa „posłanie do ludzi pracy Europy Wschodniej”. Te dwa fakty odegrały znaczące role w historii Europy, w której od 4 lipca 1989 do 31 grudnia 1991 nastąpiło wiele systemowych zmian, które kilka lat wcześniej były niewyobrażalne. Polska, Czechosłowacja, Węgry, Bułgaria i Rumunia zmieniły swoje systemy. NRD i ZSRR przestały istnieć. Nowe, niezależne państwa powstały z wcześniejszych republik sowieckich. Myślenie w kategoriach solidarności stało się bardziej popularne, modne i pożądane. Polska zaczęła tworzyć swoje miejsce w historii dwudziestego wieku.

Dzięki tym zmianom Polska dołączyła do rodziny państw oraz zaczęła brać udział w światowych wystawach. Jest ona po raz pierwszy krajem biorącym udział w tak ważnych wystawach, gdzie przedstawiane są najważniejsze wartości ludzkości. W przygotowaniach projektu polskiej wystawy z Markiem Rostworowskim, zaprezentowaliśmy Państwowej Komisji w Warszawie i organizatorom EXPO'92 w Sewilli bardzo polski, ale jednocześnie bardzo międzynarodowy eksponat, eksponat łączący doświadczenia w solidarności ze światową potrzebą posiadania wspólnego symbolu.

Tak właśnie powstał pomysł na EXPO'92 w Sewilli z apelem o GLOBALNĄ SOLIDARNOŚĆ i nadanie formy temu apelowi poprzez Flagę Ziemi, jako uniwersalnego symbolu SOLIDARNOŚCI MIESZKAŃCÓW ZIEMI. Czekaliśmy dwa miesiące na decyzję Hiszpanów czy artyści z innych państw będą w stanie brać udział w głównej wystawie w Pawilonie Narodowym, jako oficjalni wystawcy. Po otrzymaniu pozytywnej decyzji, polski członek komisji był przekonany, że zgodna wizja otrzyma zgodę współczesnego organizatora. Tym rozpoczęła się pierwsza faza inicjatywy o wystawienie Flagi Ziemi w Pawilonie. Powierzchnia polskiego Pawilonu to tylko 176 metrów kwadratowych i na niej zostały przygotowane eksponaty, których światowy charakter jest gwarantowany przez wspaniałych artystów z kilkudziesięciu państw i pięciu kontynentów. Regulacje EXPO'92 wymagały zaproszenie wszystkich generalnych komisji państwowych sekcji, aby stworzyć listę nazwisk najbardziej rozpoznawalnych artystów z ich narodów. Dzięki tej pomocy, za którą chciałbym publicznie podziękować komisarzom generalnym, powstała długa lista artystów, którzy reprezentowali swoje państwa biorące udział w EXPO'92 w godny sposób.

Oprócz artystów wymienionych przez komisarzy generalnych, malarze, twórcy plakatów i projektanci na skalę światową i z niepowtarzalnymi artystycznymi osiągnięciami zostali również zaproszeni. Każdy artysta przedstawiony w tym albumie osiągnął wyjątkową pozycję we własnym państwie, jak również zajął ważne miejsce w Świecie Sztuki Nowoczesnej Późnego Dwudziestego Wieku. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i laureat Pokojowej Nagrody Nobla

pan Lech Wałęsa, jak i pan Kurt Vonnegut Jr. ze Stanów Zjednoczonych i pan Erich Von Daeniken ze Szwajcarii dołączyli do grona wizjonerów projektujących Flagę Ziemi i komentujących potrzebę globalnej solidarności.

Jeden z projektów jest niespotykany, flaga stworzona przez Polski Związek Niewidomych w języku Braille. Projekty wysłane do Polski na wystawę w Polskim Pawilonie w trakcie EXPO'92, są dowodem na bezinteresowną chęć wspierania idei globalnej solidarności. To wprowadzenie wyjaśnia historię Flagi Ziemi i tym samym z przyjemnością przedstawiam osobowość Niki Klossa z Austrii, pierwszego autora, który zaprojektował Flagę Ziemi i wysłał ją z Wiednia w listopadzie 1991.

Do wielu projektów przedstawionych w albumie są dołączone komentarze i notatki o projekcie i o samym pomysle. Były one użyte w albumie czasem w skróconej wersji, a czasem w oryginale. W trakcie przygotowań wystawy i albumu otrzymałem kilka spóźnionych projektów Flagi Ziemi od autorów z Anglii, którzy byli zafascynowani „Globalną Solidarnością”. Ich projekty zostały dodane do kolekcji muzeum o Fladze Ziemi i pojawiają się na kolejnych wystawach i przyszłych edycjach albumu.

Otrzymałem również informacje od profesora Geralda Mishe z Nowego Jorku o zdjęciu naszej planety używanym jako flaga Ziemi przez Stowarzyszenie Edukacji Globalnej, które jako przykład dotyczący naszej pozycji w galaktyce, włączył do wystawy w Sewilli w czasie jej trwania.

Galaktyczna pozycja? Ta idea, co prawda daleka od codziennej rzeczywistości, jest, jednakże wyjaśnieniem polskiego projektu wystawy.

EXPO'92 odbywa się pod hasłem „Spotkanie dwóch Światów”, z bezgraniczną nadzieją i wyraźnym pożądanym, że zbliżamy się do światowej jedności w dwudziestym pierwszym wieku. Jedną ze wspólnych cech wszystkich ludzi jest ich miejsce zamieszkania we wszechświecie. Czyli, na planecie w Układzie Słonecznym, na trzeciej planecie od Słońca, Ziemi. To tutaj znajdują się nasze korzenie i tutaj mieszkaliśmy od początku historii. Ale ile z tego bierzemy pod uwagę? Jak bardzo uważamy to za zaszczyt? Jak bardzo jesteśmy świadomi tego, jak to nas określa i łączy? Co wiemy o naszym ziemskim Domu?

Oto podstawowe fakty zdefiniowane przez nowoczesną naukę. Ziemia jest jedną z najmniejszych planet w Układzie Słonecznym. Jest oddalona od Słońca jedynie o osiem minut świetlnych, średniej wielkości gwiazdy, aczkolwiek 1.3 miliona razy większej od naszej kuli ziemskiej. Układ Słoneczny należy do galaktyki Drogi Mlecznej, która składa się z nie więcej niż 300 miliardów gwiazd rozciągających się na powierzchni 100 tysięcy lat świetlnych. W porównaniu: Gwiazdozbiór Herkulesa obejmuje trzy tysiące galaktyk na łącznej powierzchni piętnastu milionów lat świetlnych. Więc, jesteśmy raczej mali, ale może wyjątkowi. Jest to właśnie ten

wyjątek, który nadaje wystarczający impuls i konieczność do ostatecznego wyboru Flagi Ziemi.

Światowa wystawa EXPO'92 nie ma cech konkurencji i dlatego przez czas jej trwania wszystkie projekty są przedstawiane jako równe. Każdy pomysł jest traktowany z równym szacunkiem i przedstawiony na tych samych zasadach. Każdy autor, który podjął polską inicjatywę w poszukiwaniu symbolu Globalnej Solidarności i wysłał projekt otrzymuje własny Specjalny Dzień - Dzień Autora - w Polskim Pawilonie. Będzie się on zbiegać z Dniem Kraju, z którego autor pochodzi, ponieważ każde państwo obecne w Sewilli będzie miało taki dzień na EXPO'92. Hiszpańscy organizatorzy EXPO'92 spodziewają się 18 milionów gości odwiedzających Światową Wystawę w Sewilli.

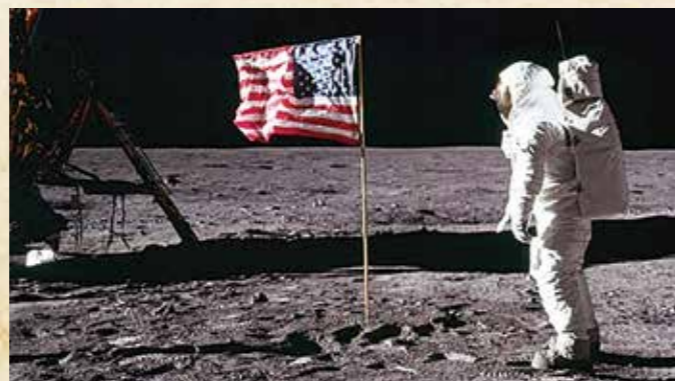
Przyszły wspólny identyfikujący symbol, Flaga Ziemi, będzie na nich czekał w Polskim Pawilonie. Jestem wdzięczny doktorowi Markowi Rostworowskiemu za teoretyczną opisową część wystawy i chciałbym podziękować scenografce Izabeli Chełkowskiej i architektowi Janowi Wolczyńskiemu za model wizualnej aranżacji.

Nie byłoby tylu artystów i twórców na wystawie, gdyby nie talenty edytorskie Ricka Richardsona i Andrzeja Suchońskiego, którzy zajęli się korespondencją z autorami z pięciu kontynentów. Chciałbym podziękować im za ich cierpliwość, wysiłek i poświęcenie w kierunku powstającej globalnej solidarności.

Chciałbym również wyrazić moją wdzięczność dla wszystkich, tych bliżej i dalej, którzy wąpili w uzasadnienie poszukiwania flagi Ziemi. Ich krytyka wywołała powstanie argumentów, które odrzuciły te zarzuty i przez to stałem się pewny istoty pracy nad ideą Flagi Ziemi i Globalnej Solidarności.

Nie przetrwałbym w moim wymyślonym świecie galaktycznej sztuki bez troski i pomocy mojej żony Marty, która wspiera mnie w moich pomysłach od prawie dwudziestu lat. Jestem wdzięczny za jej wyrozumiałość ukazaną w poszukiwaniu tej FLAGI, której sto projektów przedstawiamy cywilizacji Ziemi.

Władysław Serwatowski

Buzz Aldrin oddaje honory pierwszej amerykańskiej fladze umieszczonej na Księżycu 21 lipca 1969 r. (fot. Neil Armstrong).

NOWE SYMBOLE MIASTA: FLAGI TOLERANCJI W WARSZAWIE²

16 listopada 1996 w Warszawie, na masztach przed siedzibą Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w Alejach Ujazdowskich, podniesiono nowe, niezwykle flagi, które obserwowane były przez przechodniów z wielkim zainteresowaniem. Były to flagi TOLERANCJI. Podniesiono je z okazji Światowego Dnia Tolerancji wprowadzonego do międzynarodowego kalendarza w 1995 roku. Poczet flagowy został utworzony z wybranych uczniów najlepszego warszawskiego Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica.

Flagi Tolerancji jako okolicznościowe, powstały z inicjatywy UNESCO w 1995. Na podstawie projektu w zakładach Pierre Cardin we Włoszech wykonano 200 flag o wymiarach 2:3 (200 cm x 300 cm) z których 185 ofiarowano komitetom narodowym UNESCO w 185 państwach. Flagi podniesiono pierwszy raz w Paryżu w 1995. Następnie flagi wystawiono jako dzieła sztuki w Galerii Enrico Navarra w Paryżu 18.12.-19.1.1996. Wszystkie projekty flag, według oświadczenia Pierre Cardin – zaginęły w nieubezpieczonej przesyłce między Włochami a Francją. Warszawa była drugim miastem, które oglądało uroczystości związane z tymi unikalnymi i ważnymi znakami rozpoznawczymi wpisanymi w pejzaż stolicy.

Z okazji uroczystości zorganizowanych w Warszawie przez Centrum Flagi Ziemi, Polski Oddział UNESCO oraz Polskie Towarzystwo Weksylologiczne, do Polski przyjechał Ambasador Dobrej Woli UNESCO pan Pierre Cardin, który był sponsorem powstania flag Tolerancji inspirowanych przez UNESCO.

W czasie uroczystości podniesienia flag Tolerancji w Warszawie Pierre Cardin powiedział:

Panie Prezesie Rady Ministrów, Panowie Ministrowie, Panowie Ambasadorowie, Panie i Panowie.

Flagi tolerancji znajdują dzisiaj najbardziej symboliczną szkatułę, kiedy są wciągane na maszt w tym zaszczytnym miejscu którym jest Warszawa. Sześciu spośród największych artystów pochodzących z pięciu regionów światowej kultury, zaprojektowało te flagi aby wartości, które były wcielane właśnie przez historię narodu polskiego: jego odwagę do oporu i pokonania najpoważniejszych zahamowań i przeciwności; jego pragnienie wolności, które kierowało walką; jego duch niepodległościowy, który zatriumfował nad najbardziej okropnymi przeciwnościami, które mógł znieść ten jeden naród.

Dzisiaj, to właśnie te zalety i cnoty dają Polakom prawo uroczystego obchodzenia tolerancji w blasku, który najwspanialej ukazuje waszą historię i waszą odwagę.

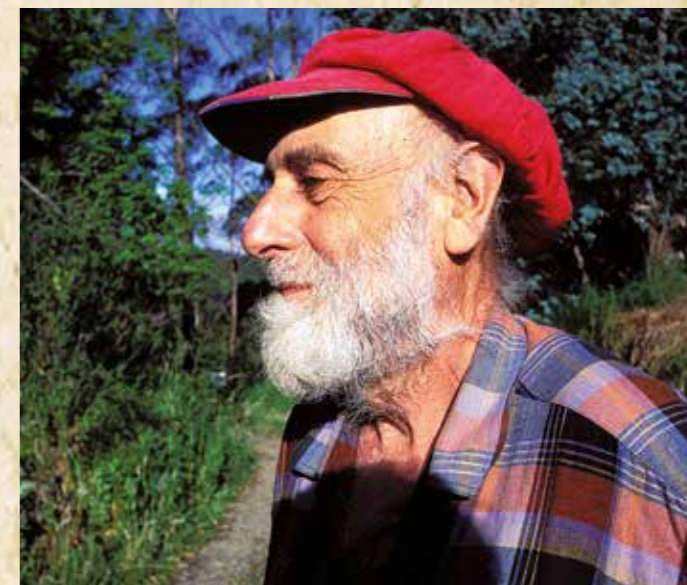
To wy przynosicie najcenniejsze świadectwo, które staje się przestaniem dla całego świata.

² Artykuł autorstwa Władysława Serwatowskiego zamieszczony jest w książce - Towns and Cities: Arms, Flags and Seals, vol. 1, Ukrainian Herald Society, Lwów 2003; s. 181-186. Dostępny na stronie Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych - <https://repin.pjwstk.edu.pl/xmlui/handle/186319/260>. Do artykułu dodałem kolorowe rysunki flag, zdjęcia autorów (oprócz Dana You) Flag Tolerancji oraz daty śmierci.

Wy dajecie świadectwo, że tolerancja nie jest tylko usprawiedliwieniem przekleństw i pogodzeniem się ofiar, ale rozumnym wyborem wielkiego narodu zdolnego zrozumieć i pragnącego pojąć jako podstawowego stylu życia.

Polska potwierdza się jako bezwarunkowo nowoczesna a ja jestem szczęśliwy i dumny będąc wśród was aby tolerancję ogłosić.

Podniesione flagi Tolerancji powiewały w Warszawie przez cały dzień, do zmroku. W siedzibie Kancelarii Premiera odbyło się spotkanie w czasie, którego omawiano zagadnienia oflagowania okolicznościowego miasta w czasie specjalnych okazji oraz przedstawiono sylwetki sześciu autorów flag Tolerancji.

Friedensreich Hundertwasser w Nowej Zelandii w 1998 roku.

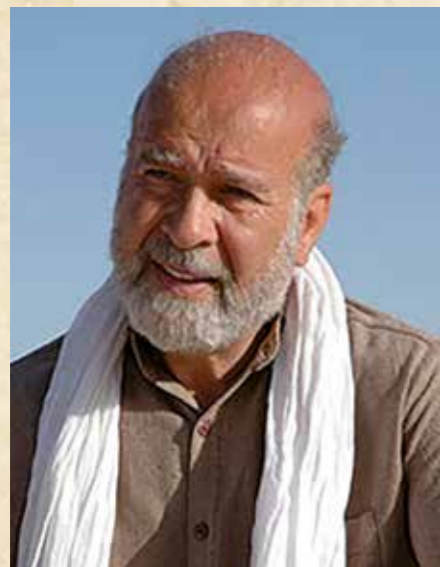
Friedensreich Hundertwasser ur. 1928 w Wiedniu jako Friedrich Stowasser³. Bardzo wczesnie rozpoznano jego talent malarski, dzięki któremu z łatwością utrwał kolor i perspektywę. Pierwszą wystawę rysunków miał w 1943. Naśladowca dzieł Schielego. W 1949 zmienił nazwisko, rozpoczął studia dzieł Paul Klee. Od 1951 pogłębiał znajomość sztuki Tunezji i Maroka, szczególnie tamtejsze motywy ozdobne i abstrakcyjne. W 1956 opublikował w Paryżu tekst dotyczący postrzegania twórczości ponadautomatycznej a rok później „Gramatykę widzenia”. Odbył długie podróże do Japonii, Ugandy, Sudanu, Szwecji i Wenecji, gdzie na Biennale w 1962 stał się odkryciem dla krytyki. Od 1967 wykonuje grafiki i przestrzega przed dehumanizacją środowiska. Sławę przyniosły mu grafiki w 1972 „Dzień dobry miasto – krwawe miasto”. Odgrywał rolę przy projektach architektonicznych, które nabierają wymiaru ludzkiego. Używa silnych kolorów, gdyż to właśnie kolor ma zdolność wyzwolania człowieka. Wystawia rzadko, ale jego prace są w muzeach całego świata. Na zaproszenia Pierre Cardin debiutował jako autor flagi projektując na płacie w niebieskich barwach pokoju, symbol łączący znak zapytania z labiryntem i tubą orkiestrową.

³ Zmarł 19.02.2000 r.

Souleymane Keita

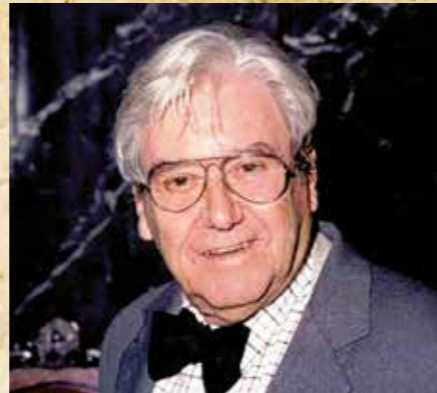
Souleymane Keita ur. W 1947 w Gorée⁴, z Senegalu, ukończył studia ceramiczne w 1967; maluje od 1965; przez krytyków nie jest zaliczany do żadnej ze szkół czy kierunków. Łączy abstrakcję, figurację i impresjonizm zbliżając się pracami do surrealizmu. Wystawiał indywidualnie w Senegalu, Algierii, Nigerii, Wybrzeżu Kości Słoniowej, Francji, Kanadzie i USA. W 1995 zaproszony do zaprojektowania Flagi Tolerancji nadesłał projekt nazwany przez Faye Rice'a jako *surrealistyczne zbliżenie do impresjonizmu*.

Rachid Koraichi

Rachid Koraichi ur. w 1947 z Algierii; ukończył Państwową Wyższą Szkołę Sztuk Pięknych w Algierze w 1971 oraz Akademię Sztuk Dekoracyjnych i studia urbanistyczne w Paryżu. Pobudził swymi pracami refleksję o miejscu ornamentyki arabskiej w sztuce oraz wzmocnił pozycję kaligrafii jako sztuki do oglądania, a nie tylko do czytania. Wystawiał indywidualnie we Francji, Brazylii, Wenezueli, Kolumbii, Anglii, USA i Norwegii. W 1995 zaproszony do zaprojektowania Flagi Tolerancji nadesłał obraz gdzie forma wyraża człowieka a błękit nadzieję, jest to znak rozwoju ludzkości jako integralnej części wszechświata.

4 Zmarł 15.07.2014 roku w Dakarze.

Roberto Sebastian Matta Echaureen

Roberto Sebastian Matta Echaureen ur. 1911 w Santiago, w Chile⁵. Malarz od 1938, najpierw absolwent architektury w Santiago. Od niego liczy się druga fala surrealistów. Pierwsza obejmowała Miro, Ernsta, Magritta, Tanguy i Dalego. W swej twórczości Matta stawia pytania o świadomość człowieka współczesnego. Był współpracownikiem Le Corbusiera, popieranym przez Lorkę, współpracował z Dali. Od 1939 i pobytu w USA malarstwo jego nabrało wyrazu i barwy; zmienił orientację z psychologicznej na społeczną. Tematami Matty są degradacje pożądań, oraz reakcje ciała na kontakty miłosne i relacje zawodowe. Matta ewoluując nie chciał być zaliczany do malarza inspirowanego motywami politycznymi ale miłością, otwartością i tolerancją w dniu codziennym. Wystawiał w Ameryce Południowej i Północnej, Francji, Hiszpanii, Anglii, Japonii. Zaproszony w 1995 przez UNESCO zaprojektował flagę Tolerancji, która stanowi symbol krzyku alarmującego - Ziemia jest zagrożona, miłość jest zagrożona, sztuka jest zagrożona. Apel malarza płynący z flagi jest czytelny. Za tolerancją dla chęci życia, za odtworzeniem natury. Należy kochać Ziemię. Ona jest prawdą i światłem. Jest naszą skórą.

Robert Rauschenberg

Robert Rauschenberg ur. 1925, w Port Arthur w Teksasie w USA⁶. Studiował malarstwo w Kansas, potem z Johnem Cage projektował układy do choreografii Merce Cunningham i Paula Taylora. Od 1953 tworzył malarstwo kombinowane, szybkie. Malował po pięć obrazów dziennie. Od 1960 używa serigrafii do dzieł o charakterze aktualnym: zabójstwo Kennedy'ego, wojna w Wietnamie, lądowanie na Księżycu. Przechodził przez okres twórczości abstrakcyjnej. Wystawiał z powodzeniem na Biennale w Wenecji w 1964.

5 Zmarł 23.11.2002 roku w Civitavecchia, Włochy.

6 Zmarł 12.05.2008 roku.

Miał indywidualne duże wystawy w Nowym Jorku w MoMA, Muzeum Guggenheima i w Metropolitan, w Amsterdamie i Sztokholmie. Projektował także plakaty (Szczyt w Karirze'94) oraz cykle związane z literaturą (Dante). Jego flaga to mapa świata zamknięta w dwóch stykających się z sobą sercach umieszczonymi na białym płacie.

Dan You ur. 1961 w Sajgonie, Wietnam z matki francuskiej. Studiował sztuki piękne w Grenoble i Brukseli. Pracował z Jean Michel Jarre. Wystawiał w Chinach, Belgii i Francji. Projekt flagi związany jest z paradoksem formy określonej i nieokreślonej – Yin i Yang, znanych w Laosie, Kambodży, Wietnamie, Tajlandii i Birmie. Na fładze umieścił symbole czterech żywiołów: wody, ognia, ziemi i powietrza. Azja znajduje tolerancję w swoich skrajnościach twierdzi Dan You.

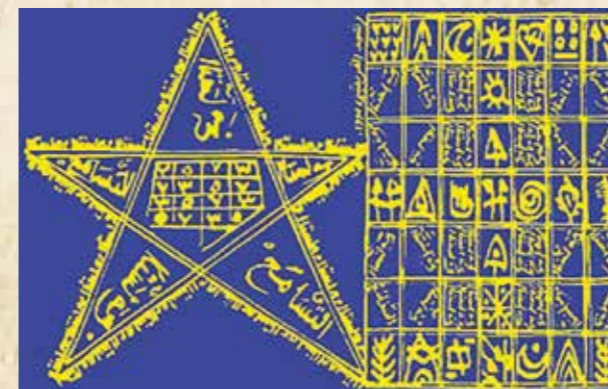
Światowy Dzień Tolerancji został wpisany do międzynarodowego kalendarza z prawem wywieszania przyjętych w 1995 flag tolerancji. Flagi można wypożyczać dla dekoracji miast z Narodowych Komitetów UNESCO.

Friedensreich Hundertwasser – Harmonia i Ewolucja.

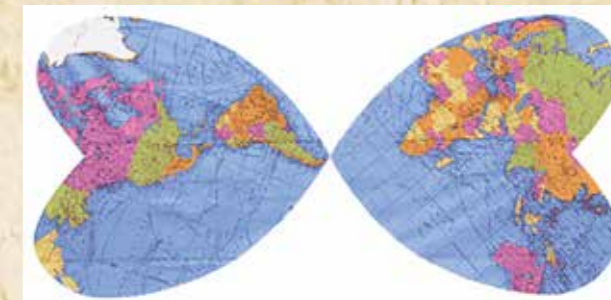
Souleymane Keita – Oddech braterstwa.

Rachid Koraichi – Ścieżka nieskończoności.

Roberto Sebastian Matta Echaureen – Ziemia jest naszą skórą.

Robert Rauschenberg – Duchowa kula ziemską.

Dan You – Bilans życia.

Władysław Serwatowski

~ • ~

STO LAT FLAGI NASZYCH SĄSIADÓW - CZECHÓW

Koniec I wojny światowej to czas poważnych zmian na mapie politycznej Europy. Uzyskują lub odzyskują niepodległość niektóre kraje europejskie, powstają ich symbole państwowe. W 2018 r. minęła rocznica 100 lat flagi narodowej Finlandii i Estonii. Rok później stulecie biało-czerwonej świętowaliśmy my. W marcu 2020 r. przypadła rocznica 100-lecia flagi Republiki Czeskiej. Po rozpadzie Austro-Węgier w październiku 1918 r. proklamowano niepodległą Czechosłowację, wspólne państwo Czechów i Słowaków. W dniu 30 marca 1920 r. parlament Czecho-słowacji postanowił, że symbolem nowego państwa będzie flaga biało-czerwona z niebieskim klinem sięgającym do połowy płata flagowego.

Rys historyczny państwa

W starożytności (V-IV w. p.n.e.) ziemie Czech zajmowali celtyccy Bojowie. Stąd wzięła się Bohemia - łacińska nazwa historycznych ziem czeskich. Warto przypomnieć, że w skład dzisiejszego państwa o oficjalnej nazwie Republika Czeska (w Polsce zazwyczaj skrótowo określanego „Czechami”) wchodzi: historyczna kraina Czechy, ponadto Morawy i Śląsk Czeski. W języku czeskim rozróżnia się nazwy Česko – państwo i Čechy – kraina, historyczne jądro dzisiejszego państwa.

Później ziemie czeskie opanowali germańscy Markomanowie, a od V w. n.e. plemiona słowiańskie. W VII w. wchodziły one w skład państwa Samona. Było to pierwsze państwo na terenie Czech i zarazem najstarsze państwo słowiańskie w ogóle. W IX w. powstało państwo wielkomorawskie, któremu kres położyły najazdy węgierskie. Dzięki działalności misyjnej Cyryla i Metodego, w końcu IX w. nastąpiła chrystianizacja Czech w obrządku słowiańskim. W X w. książęta prasy Przemysłidzi zjednoczyli sąsiednie plemiona słowackie i czeskie we wczesnofeudalne państwo czeskie, które stopniowo stało się państwem lennym Świętego Cesarstwa Rzymskiego (którego rdzeniem było Królestwo Niemieckie), zachowując jednak samodzielność wewnętrzną. W połowie X w. Przemysłidzi rozciągnęli zwierzchnictwo na Morawy, Śląsk i ziemie Wiślan (obecnie Małopolska). Przyjazne stosunki z Polską zaowocowały małżeństwem Mieszka I z czeską Dobrawą, co było wstępem do chrztu Polski w 966 r. Później jednak Przemysłidzi pozostawali w konflikcie z nami. Wacław II podbił część ziem polskich i w 1300 r. koronował się na króla Polski. Po wygaśnięciu dynastii Przemysłidów Jan Luksemburski zrzekł się dziedzicznego prawa do tytułu króla Polski, zatrzymując jednak Śląsk. Syn i następca Jana Luksemburskiego, Karol IV, wybrany w połowie XIV w. cesarzem rzymskim, walczył przyczynił się do rozwoju Pragi, która stała się jednym z największych i najpiękniejszych miast ówczesnej Europy. Zaostrzające się konflikty społeczne, łączące się z narodowościowymi, przyczyniły się do powstania antyfeudalnej ideologii Jana Husa, co doprowadziło na początku XV w. do wybuchu krwawych wojen husyckich. Osłabiły one pozycję Kościoła katolickiego i feudałów niemieckich w Czechach. Od XVI w. tron czeski objęli Habsburgowie, a ograniczanie Czechom przywilejów stanowych i swobód religijnych doprowadziło do wojny trzydziestoletniej. Po klęsce na Białej Górze (pod Pragą) wojsk katolickich Habsburgów z czeskimi protestantami, Czechy poddane zostały germanizacji, a wojska cesarskie spustoszyły kraj. Od Czech odpadł niemal cały Śląsk zagarnięty przez Prusy, Łużyce zajęła Saksonia. W 1804 r. ziemie Korony Czeskiej stały się integralną częścią Cesarstwa Austriackiego. W XIX w. nastąpiło odrodzenie narodowe Czechów, nasiliły się nastroje panslawistyczne dążące do wyzwolenia, a następnie zjednoczenia politycznego, gospodarczego i kulturalnego Słowian. W II połowie XIX w. Czechy stały się przodującą gospodarczo prowincją monarchii austriackiej. Pozostawały jednak nadal integralną częścią Austrii, z uprzywilejowaną pozycją Niemców.

W wyniku zakończenia I wojny światowej i rozpadu monarchii Austro-Węgier, w październiku 1918 r. powstała niepodległa Czechosłowacja, wspólne państwo Czechów i Słowaków. Przedwojenna Czechosłowacja była państwem wieloetnicznym, poza Czechami (50 %) i Słowakami (18 %), mieszkali tu Niemcy, Węgrzy, Rusini, Żydzi, Polacy (0,6 %), Romowie. W 1938 r. na mocy układu monachijskiego Niemcy zaanektowały Kraj Sudetów (Polska zajęła Zaolzie). W 1939 r. na ziemiach czeskich znajdujących się pod okupacją niemiecką utworzono Protektorat Czech i Moraw, Słowacja ogłosiła niepodległość jako niemiecki sojusznik. Po II wojnie światowej, w 1945 r. powstała Republika Czechosłowacka, odnowiona w granicach sprzed 1938 r. (bez Rusi Zakarpackiej). W 1960 r. państwo przyjęło nazwę Czechosłowacka Republika Socjalistyczna (CSRS). Interwencja wojsk Układu Warszawskiego w 1968 r. przerwała proces demokratyzacji i liberalizacji ustroju komunistycznego. Na fali przemian ustrojowych zainicjowanych w Polsce, w Czechosłowacji podczas tzw. aksamitnej rewolucji (zapoczątkowanej w listopadzie 1989 r.) nastąpiła zmiana ustroju socjalistycznego. W grudniu tegoż roku prezydentem Czechosłowacji został Vaclav Havel. Nazwę państwa zmieniono na Czechosłowacka Republika Federacyjna, w skład której wchodziły Republika Czeska i Republika Słowacka. W sierpniu 1992 r. podjęto decyzję o podziale kraju. Z dniem 1 stycznia 1993 r. Czechosłowacja, praktycznie w pełni pokojowo, podzieliła się na dwa samodzielne, suwerenne państwa: Czechy (Republikę Czeską) i Słowację (Republikę Słowacką).

Flaga Czech

W XII i w I połowie XIII w. prapory (proporce, chorągwie) czeskich panujących były czerwone. Historyczne barwy czeskie, biel i czerwień, wywodzą się z herbu państwowego – srebrnego lwa na czerwonym polu. Koronowany srebrny dwuogoniasty lew pojawił się w herbie Królestwa Czech od XIII w. Wcześniej, podobnie jak wiele innych państw Europy Środkowo-Wschodniej, Czesi używali znaku czarnego orła, symbolu zapożyczonego prawdopodobnie z herbu cesarskiego. Taki orzeł widnieje na awersie pieczęci Przemysła Otakara (Ottokara) I z 1192 r., czyli jeszcze przed otrzymaniem przez niego korony królewskiej. Na odcisku (znanym z 1247 r.) pieczęci króla Otakara (Ottokara) II widnieje już czeski lew o rozdwojonym ogonie, jako herb rodziny Przemysłidów, który szybko stał się symbolem całego kraju, i pozostał nim nawet po wymarciu tej dynastii. Jedno z najstarszych barwnych wyobrażeń herbu z dwuogoniastym lwem pochodzi z 1313 r., z księgi zachowanej w klasztorze na zamku praskim. Od XV w. powszechnie znane są czeskie chorągwie z białym (srebrnym) lwem, o dwóch skrzyżowanych ogonach. Zachował się czerwony wojenny sztandar z okresu wojny trzydziestoletniej, na którym monogram cesarza Ferdynanda III Habsburga (XVII w.) trzyma tzw. czeski lew - biały, dwuogoniasty. Od XIX w. powszechnie używano tzw. ziemskich barw wywodzących się z poszczególnych herbów części Austro-Węgier. Czeskie barwy były białe i czerwone. Z biało-czerwonymi flagami walczyli na przykład czescy studenci na barykadach Pragi

w 1848 r. Barwy morawskie miały więcej kombinacji - morawscy Niemcy używali flag żółto-czerwonych wywodzących się z szachowanego orła (na błękitnym tle) z herbu Moraw. Czescy Morawianie posługiwali się sztandarami biało-czerwono-niebieskimi. Ślązacy używali barw czarno-żółtych.

Niepodległa Czechosłowacja, która powstała oficjalnie 28 października 1918 r., składała się z ziem głównie byłego Cesarstwa Austriackiego – Czech, Moraw, Śląska Opawskiego oraz Królestwa Węgier – Słowacji i Rusi Podkarpackiej (Ukrainy Zakarpackiej). Głównym architektem powstania państwa w takim kształcie był czeski polityk i późniejszy prezydent Tomasz Masaryk. Na pierwszej fladze Czechosłowacji znalazły się tylko biało-czerwone barwy Czech. Po raz pierwszy oficjalnie bikolorowa flaga czeskosłowacka została wywieszona 18 października 1918 r. w Waszyngtonie, na domu w którym mieszkał Masaryk. W dniu ogłoszenia powstania niepodległej Czechosłowacji, czyli 28 października, w Pradze powiewały flagi biało-czerwone oraz flagi z pansłowiańskim tricolorem (biało-czerwono-niebieskie). Faktem, że flaga Czechosłowacji jest biało-czerwona poczuli się dotknięci Słowacy i Morawianie, była również możliwość pomyłek z flagą sąsiednich państw - Polski i Austrii.

Barwy narodowe Czech – krainy historycznej, Flaga Królestwa Czech do 1918, Czecho-słowacja 1918-1920, Republika Czeska 1990-1992.

W ostatni dzień 1918 roku powołano specjalną komisję, która miała zająć się opracowaniem symboli państwowych Czechosłowacji. Równolegle zaczęły też nieoficjalnie funkcjonować grupy historyków i artystów pracujących nad projektem nowej flagi państwowej.

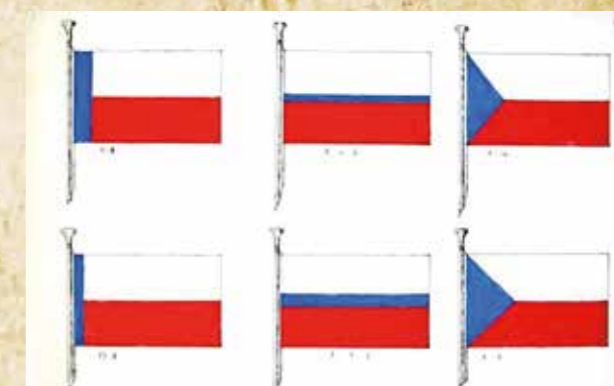
Biało-czerwona z niebieskim klinem

W czerwcu 1919 r. komisja postanowiła, że na czeskosłowackiej fladze, obok bieli i czerwieni – powinna też być barwa niebieska. Błękit uważano za barwę narodową na Słowacji, znajdował się też w herbie Moraw. Problemem było umiejętne zespolenie tych trzech kolorów, chodziło m.in. o to, aby podobne kolorystycznie pasy pionowe lub poziome nie powtarzały się na flagach innych państw. Początkowo oczywiście myślano nad najbardziej klasyczną wersją złożoną z trzech pasów ułożonych wertykalnie. Brano również pod uwagę umieszczenie na biało-czerwonym polu flagowym jednej z figur heraldycznych (np. czeskiego lwa lub husyckiego kielicha). Myślano też nad flagą w „stylu amerykańskim”, z czterema białymi gwiazdami symbolizującymi Czechy, Słowację, Morawy i Śląsk.

Ze względów estetycznych i heraldycznych zdecydowano się na niebieski klin, znany z historycznej czeskiej heraldyki, dobrze zespalający biel i czerwień, ponadto nawiązujący do trójwzgórza z herbu słowackiego i historycznych barw Rusi Podkarpackiej. W dniu 4 lipca tegoż roku heraldyk Jaroslav Kursy przedłożył projekt, na którym umieszczony przy żerdzi niebieski klin na biało-czerwonej fladze sięgał do 1/3 pola flagowego. Do takiego pomysłu zainspirowały go m.in. flagi Hidżazu (państwa na Półwyspie Arabskim istniejącego w latach 1916-1925) i Kuby. Flagę o takim wzorze (jak też i innych) testowano przez 4 dni we wrześniu 1919 r. na parowcach kursujących po Wełtawie. Jesienią, przy omawianiu flagi w parlamencie, jednak nie zyskała ona pełnego poparcia posłów. Niektórzy z nich zaproponowali, aby zamiast niebieskiego klina, w górnym lewym rogu pola flagowego umieścić miniaturę flagi amerykańskich Słowaków. Miała ona pięć pasów: czerwony, biały, niebieski (szerszy), biały, czerwony. Taka propozycja czeskosłowackiej flagi była z kolei nie do przyjęcia przez specjalistów z estetycznego punktu widzenia. W dniu 24 stycznia 1920 r. postanowiono aby niebieski klin na fladze (o zachowanych wymiarach 2:3) przedłużyć do połowy jej długości. Z takim pomysłem wyszedł malarz i grafik František Kysela (1881-1941).

Propozycja flagi Czechosłowacji jednego z projektów Jaroslava Kursy z 1919 roku.

Projekty flagi Czechosłowacji Jaroslava Kursy.

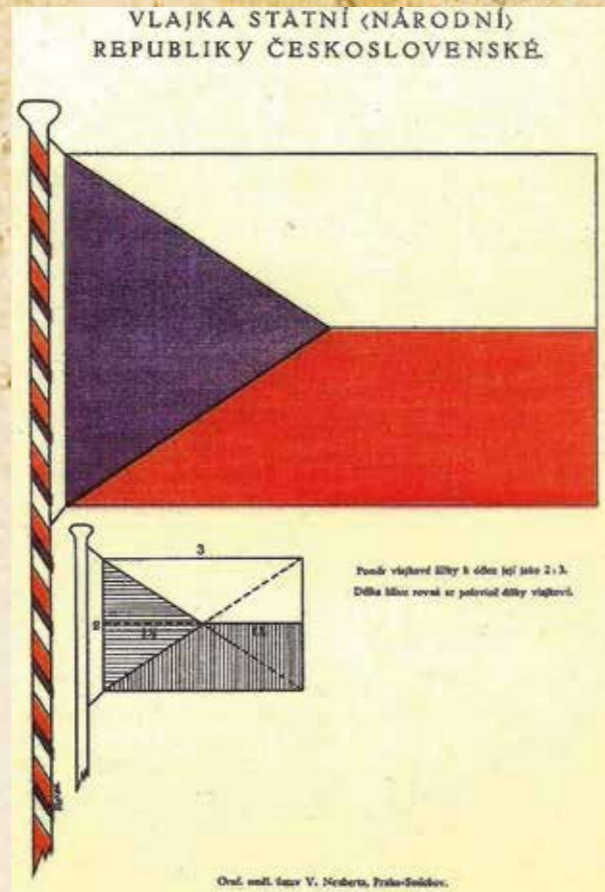
Poselska propozycja flagi Czechosłowacji z miniaturą flagi amerykańskich Słowaków.

František Kysela (zdjęcie ok. 1924 roku)

Flaga Czechosłowacji oficjalnie uchwalona przez parlament została 30 marca 1920 r., według źródeł czeskich dokładnie o godzinie 18.45. Dzień ten uważany jest za dzień powstania flagi Czechosłowacji, dziś flagi Republiki Czeskiej. Jakkolwiek początkowo też nie wszystkim flaga się podobała, to jednak wnet stała się niekwestionowanym, dumnym symbolem państwowym. Pod tą flagą w czasie II wojny światowej walczyli o wolność Czesi i Słowacy na wielu polach bitewnych i w potyczkach partyzanckich.

Flaga (o proporcjach 2:3) miała dwa poziome, równej szerokości pasy, biały i czerwony, a od strony drzewca niebieski klin, sięgający do połowy jej długości. Uznano, że trójkąt dobrze symbolicznie spaja Czechów z Morawianami i Słowakami. Nieoficjalnie barwy flagi czeskosłowackiej interpretowano następująco: biel – czystość, czerwień – krew przelana w bojach o wolność, błękit – czyste, bezchmurne niebo.

Flaga Czechosłowacji i jej proporcje.

Za twórcę państwowej flagi czeskosłowackiej uchodzi Jaroslav Kursa (1875-1950), heraldyk i archiwista. W przeszłości (w latach 60. i 70. XX w.) za autora lub współautora flagi uważano także Jaroslava Jareša (1888-1967), czeskiego malarza, rzeźbiarza i publicystę. Wśród ujawnionych później (po śmierci artysty) rysunków Jareša znalazły się szkice z 1919 r. m.in. flagi z niebieskim klinem. Rysunek takiej flagi pojawiał się na wystawach tego malarza w latach 70. XX wieku, wizerunek flagi jest też na grobie artysty w Pradze. Na pewno projekt flagi nie opuścił pracowni malarza, a kiedy komisja debatowała nad flagą, Jareša nie było w Pradze, gdyż od lipca 1919 r. przebywał służbowo na Słowacji. Ponadto w komunikatach komisji z 1920 r. dotyczących prac nad wyborem flagi, nie ma wzmianki o Jarešu. Prawdopodobnie, niezależnie od siebie, artysta wpadł na ten sam pomysł co później członkowie komisji.

Jaroslav Kursa (zdjęcie z ok. 1925 roku).

Ustawą z 15 kwietnia 1920 r. flaga państwowa przyjęta została także za czeską banderę cywilną (handlową). Banderą wojenną została (ustawy z 20 sierpnia 1930 i 16 października 1955) flaga czeskosłowacka z małym herbem (dwuogoniastym lwem) w górnym rogu przy żerdzi. W 1960 r. postanowienia te jednak anulowano i Czechosłowacja posługiwała się na lądach i morzu flagą o jednym wyglądzie. Tak jest i teraz w Republice Czeskiej.

Podczas niemieckiej okupacji w latach 1939-1945 flaga Protektoratu Czech i Moraw miała trzy równej szerokości, poziome pasy, w kolejności: biały, czerwony, niebieski. Czesi pozostający za granicą posługiwali się starą (z 1920 r.) flagą.

Flaga Protektoratu Czech i Moraw.

Flaga Czechosłowacji z 1920 r. potwierdzona została, w niezmięnionej formie, ustawą parlamentarną z 17 listopada 1960 r., jako flaga Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Na fładze CSRS niebieski trójkąt utożsamiano przede wszystkim z górami Słowacji, zwłaszcza z Krywaniem, uznawanym za narodową górę Słowaków.

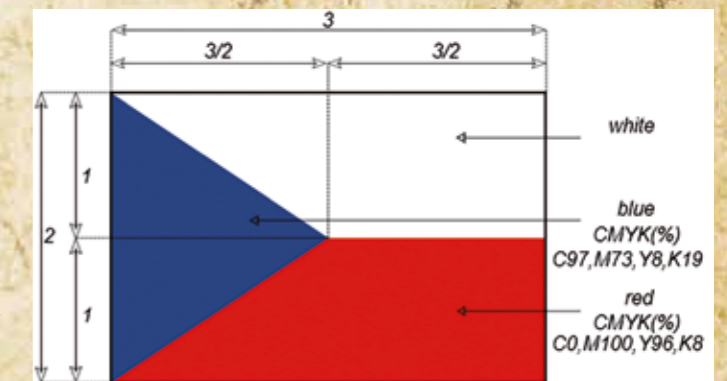
Flaga Republiki Czeskiej

Po przemianach politycznych w Europie Środkowej na przełomie lat 80. i 90. XX w., Republika Czeska w latach 1990-1992 posługiwała się (choć nieczęsto) flagą biało-czerwoną - flagą Czech, jako krainy historycznej. Flagę taką zaproponowała komisja powołana przez Czeską Radę Narodową i ustawowo obowiązywała ona w okresie 13 marzec 1990 – 31 grudzień 1992. Flaga ta różniła się tylko rozmiarami od flagi polskiej (Polska 5:8, Republika Czeska 2:3), co w praktyce było trudno rozpoznawalne. Obiekcje do takiej flagi podnosiła też społeczność polska na Zaolziu.

Po rozpadzie federacji czesko-słowackiej (oficjalnie z dniem 1 stycznia 1993 r.), ustawą parlamentu czeskiego z 17 grudnia 1992 r., flagą Republiki Czeskiej została flaga biało-czerwona z niebieskim klinem. Kolor niebieski na fładze uznano za barwę Moraw. Morawy to jedna z trzech - obok Czech właściwych i czeskiego Śląska - historycznych krain wchodzących w skład dzisiejszej Republiki Czeskiej.

Ponieważ wizualnie flaga Cech była identyczna (także proporcjami boków – 2:3) do flagi dawnej Czecho-słowacji (Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej) wzbudziło to niezadowolenie na Słowacji. Wielu polityków Słowacji protestowało przeciwko przyjęciu za wyłącznie czeski symbol - „do niedawna naszej wspólnej” – flagi z niebieskim klinem. Niektórzy posłowie słowaccy sugerowali nawet w parlamencie, że suma „odstępnego” winna wynieść 50 mld ówczesnych koron czeskosłowackich. Także słowacki premier wystąpił z żądaniem dla Słowacji nieokreślonej rekompensaty za użycie przez Republikę Czeską flagi byłej Czechosłowacji.

Pojawiły się pomysły, aby na nowej fładze Republiki Czeskiej zmienić odcień koloru niebieskiego, w porównaniu do flagi byłej Czechosłowacji. Zmian żadnych jednak nie dokonano i propozycje komisji heraldycznej dotyczącej symboli państwowych parlament czeski przyjął - jak już wcześniej wspomniano - 17 grudnia 1992 r. stosunkiem głosów 151:0. W nowy rok 1993 niezawisła Republika Czeska - jedno z państw następców Czechosłowacji, wkroczyła z biało-czerwoną flagą z niebieskim klinem. Odziedziczona po Czechosłowacji flaga biało-czerwona z niebieskim klinem dobrze wryła się w świadomość Czechów i łatwo rozpoznawalna była w świecie. Zapisano w niej historię kraju, jest też pewnym przejawem ciągłości historycznej państwa i narodu.

Wymiary i barwy flagi Republiki Czeskiej.

Nieco wcześniej, 3 września 1992 r. przed bratysławskim zamkiem załopotana nowa flaga Słowacji, ostatecznie przez parlament uchwalona 18 lutego 1993 r.

Flaga Słowacji.

W przypadku gdy flaga Republiki Czeskiej wisi pionowo, niebieski trójkąt jest na górze, a lewy pas – patrząc od strony obserwatora – ma być biały.

Flaga Republiki Czeskiej w pozycji pionowej.

Tradycyjnie od 1920 r. miejsce pobytu prezydenta Czechosłowacji, teraz Republiki Czeskiej, oznaczane jest flagą prezydencką (o kształcie kwadratu) z wyobrażeniem wielkiego herbu państwowego. Pod herbem widnieje motto PRAVA VITĚZI („Prawda zwycięża”), które pochodzi z listów (z 1413 r. i 1415 r.) mistrza Jana Husa. Od listopada 1990 r. przez krótki czas na rewersie flagi hasło to było umieszczane w słowackiej wersji językowej (Pravda vitazi). W latach 1990-1992 napis był w neutralnej politycznie wersji łacińskiej (Veritas vincit).

Wielki herb tworzy tarcza podzielona na cztery pola. W polu pierwszym i czwartym znajduje się srebrny dwugoniasty lew wspięty, ze złotą koroną i podobnie złotymi pazurami. W polu drugim, niebieskim, jest srebrno-czerwono szachowany orzeł (herb Moraw), w polu trzecim, złotym, umieszczono czarnego orła ze srebrnym półksiężycem zakończonym trójlistnymi koniczynami (herb Śląska). Należy zauważyć, że w heraldyce czeskiej orła z jedną głową nazywa się „orlicą” (orlica), natomiast ten sam ptak o dwu głowach to „orzeł” (orel).

Flaga Prezydenta Republiki Czeskiej.

Z okazji jubileuszu 100 lat czechosłowackiej flagi, dziś flagi Republiki Czeskiej, należą się szczerze gratulacje naszym Przyjaciołom, Kolegom weksylogologom czeskim⁷.

Niniejszy artykuł pokazuje tylko niektóre aspekty bardzo ciekawej historii flagi Czechosłowacji. Oczywiście znacznie dokładniej powstanie flagi przedstawia okolicznościowa publikacja Czeskiego Towarzystwa Weksylogicznego pt. „Sto let Československe vlajky” (red. P. Exner, Praha 2020), która ukazała się ostatnio.

Jerzy Wrona

LITERATURA

- Adamkiewicz S., *Czeskie marzenie we fladze zapisane*, <https://histmag.org/Czeskie-marzenie-we-fladze-zapisane-7997>
- Brożek A., *New state symbols of the Czech Republic*, „Vexilokontakt”, 1998.
- Brożek A., *Několik nepublikovaných návrhů československe statni vlajky*, „Vexilologie”, 2000, č.115.
- Brożek A., *Lexikon vlajek a znaků zemi světa*, Kartografie Praha 2003.
- Brożek A., *Jaroslav Kursa a jeho vexilologické aktivity*, „Vexilologie”, 2005, č. 138.
- Brożek A., *The true author*, [w:] *Behind the scenes*, „Vexilokontakt”, 2016.
- Brożek A., Svoboda Z., *Statni symboly Česke republiky*, „Vexilologie”, 1994, č. 91.
- Brożek A., Svoboda Z., *The symbols of the Czech Republic*, „Vexilokontakt”, 1998.
- Česák J., *Vexilologický nezmar. K 10. výročí Česke republiky a její staronove vlajky*, „Vexilologie”, 2003, č. 127.
- Česka panovnícká a statni symbolika. *Vyvoj od středověku do současnosti. Katalog vystavy*, ed. E. Gregorovičova, aut. P. Sedláček, Statni ústředni archiv v Praze, Praha 2002.
- Česka Republika 1993. *Ustava a statni symboly*, GRAFIE, Ostrava 1993.
- Exner P., Fojtik P., Svoboda Z., *Vlajky, prapory a jejich pouziti. Zakladni pravidla pro vyvešování vlajek na uzemi Česke republiky*, Libea, Liberec 2004.
- Hanuš J., *O tvůrci první čs. vlajky*, „Vexilologie” 2000, č. 115.
- Mucha L., *Naše statni vlajka*, „Vexilologie” 2000, č. 115.
- Mucha L., Valašek S., *Vlajky a znaky zemi světa*, GKP, Praha 1987.
- Mucha L., *Jaroslav Kursa and Jaroslav Jareš – two authors of the Czechoslovak flag's design*, „Vexilokontakt”, 1998.
- Svoboda Z., *Nove československe statni symboly*, „Vexilologie”, 1990, č. 80.
- Svoboda Z., *Origin of the Czechoslovakia's State flag*, „Vexilokontakt”, 1998.
- Svoboda Z., *Ještě k tzv. Knedlhansově vlajce*, „Vexilologie” 2000, č. 115.
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Czechy>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_vlajka
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Jaroslav_Kursa
- <https://fotw.info/flags/cz-1918.html>

~ • ~

MAŁO ZNANE SZTANDARY POLSKICH ODDZIAŁÓW WOJSKOWYCH W LATACH 1917 - 1920

I wojna światowa zastała Polaków rozrzuconych po całym świecie. Od Syberii i azjatyckich stepów Turkiestanu, poprzez Europę, do Stanów Zjednoczonych i Kanady formowały się polskie oddziały wojskowe.

W 1918 r. w stolicy Syberii – Irkucku, spośród potomków polskich zesłańców i rozmieszczonych tam jeńców narodowości polskiej, pochodzących z c. k. armii Austro-Węgier, sformował się szerzej nieznany Legion Polski ppłk. Witolda Skrybbo przy siłach Białej Gwardii. Legion szybko się rozrastał. We wrześniu 1918 r. składał się z trzech kompanii liniowych, a projektowane było utworzenie czwartej kompanii. Powstała również kompania sztabowa oraz Legia Oficerska. Legion zaliczony został w skład garnizonu irkuckiego i pełnił służbę wartowniczą. Jesienią Legion Polski połączył się z polską V. Dywizją Syberyjską i przeniesiony został do Nowo-Nikołajewska, gdzie przemianowano go na 3. Pułk Strzelców im. gen. J. H. Dąbrowskiego. Pod wodzą ppłk. Romualda Kohutnickiego podjął walki z bolszewikami na terytorium Syberii. Legion Polski w Irkucku otrzymał od miejscowej Polonii karmazynowy sztandar z białym Orłem.

*

W Turkiestanie skupiły się wydzielone z byłej carskiej armii oddziały wojskowe złożone z Polaków. Ich celem był powrót z bronią w rękę do ojczyzny. Sformowały się 3 kolumny marszowe, które kolejno podjęły mniej lub bardziej udane próby przedarcia się do Korpusów Polskich na Ukrainie, Białorusi i Mołdawii. 9 września 1917 r. na placu przed kościołem katolickim w Taszkencie odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru Polskiego Oddziału Wojskowego, ufundowanego przez tamtejsze Koło Polek (przewodnicząca - Stanisława Długoszewska, zastępczyni Irma Kaczorowa). Po mszy, ksiądz Stanisław Żelazowski wręczył go ppłk. Zarako-Zarakowskiemu, który następnie przekazał go dowódcy Oddziału – rtm. Henrykowi Proszkowskiemu, który złożył uroczystą przysięgę, że będzie bronić go do ostatniej kropli krwi. W uroczystości, poza wojskowymi Polakami i miejscowym polskim społeczeństwem, wzięli również udział Rosjanie z komisarzem Rządu Tymczasowego, gen. Czerkiesem i atamanem Murawiewem na czele. Po ukończeniu ceremonii poświęcenia sztandaru w koszarach Oddziału odbył się uroczysty obiad podczas którego rolę gospodyń pełniły panie z Koła Polek. Całość zakończono wieczornym koncertem w miejscowym teatrze Colosseum.

Sztandar posiadał na karmazynowym tle wizerunek orła, wzoru piastowskiego bez korony, z łukowato wygiętym napisem: „Nie damy ziemi skąd nasz ród”. Na odwrocie widniała Matka Boża z napisem: „Pod Twoją obronę uciekamy się”. Do drzewca przypięto karmazynową szarfę z wyszytymi motywami wieńców laurowych, a na jego szczycie był osadzony srebrzony orzeł.

Znak czasu – prezentacja flagi Republiki Czeskiej w dniu 30 marca 2020 roku przed jej umieszczeniem na budynku jednej z dzielnic Pragi (fot. Internet).

⁷ Do gratulacji Autora dołączają również wszyscy członkowie Polskiego Towarzystwa Weksylogicznego. KJ.

Metryka sztandaru Polskiego Oddziału Wojskowego w Taszkencie.

Sztandary polskich formacji wojskowych w Rosji: strony odwrotna i główna Polskiego Oddziału Wojskowego w Turkiestanie, z lewej sztandar Legionu Polskiego w Finlandii, z prawej – Legionu Polskiego w Irkucku.

Legion Polski w Finlandii to formacja z okresu I wojny światowej, niewątpliwie należąca do najmniej znanych. Sformowany został w końcu 1917 r. z Polaków wydzielonych z armii carskiej służących w garnizonach w Helsinkach, Wyborgu, Ino, Willmanstrandzie, Tammerforsie, Vaasa oraz kilku innych miastach. Podczas stanowienia państwowości fińskiej i wojny domowej z rodzimymi bolszewikami oraz resztkami rosyjskiej armii w Finlandii, Legion Polski liczący około 4 tys. ludzi stanął po stronie prawowitych władz, walcząc wiosną 1918 r. głównie na froncie wyborgskim i przyczynił się do uzyskania niepodległości przez Finlandię.

W 10. rocznicę powstania tego Legionu napisano o nim m.in.: „Podnieśli wysoko i dumnie sztandar z Orłem Białym i hasłem: „Niepodległość Ojczyzny”.

22 czerwca 1918 r., w Szampanii delegowane pododdziały polskich pułków I. Dywizji Strzelców Armii Polskiej we Francji odbyły wielką uroczystość. Tego dnia nasze pierwsze pułki, walczące na froncie francuskim przeciwko Niemcom, miały otrzymać od miast: Paryża, Verdun, Belfort i Nancy sztandary bojowe. Przed frontem szeregów polskich żołnierzy ustawiony był ołtarz polowy, obok złożone sztandary. Na uroczystość przybył prezydent Republiki Francuskiej Raymond Poincaré, któremu towarzyszyli liczni dygnitarze francuscy, generalicja, przedstawiciele polskich władz politycznych, przedstawiciele armii sprzymierzonych, oraz wielu przyjaciół Polski.

Wysłuchano mszy polowej, podczas której chorążowie pułków stanęli blisko ołtarza, trzymając amarantowe sztandary, na których widniały Białe Orły. Gdy kapelan poświęcił sztandary, oficerowie i żołnierze złożyli przysięgę: „Przysięgam przed Panem Bogiem Wszechmogącym, w Trójcy Świętej Jedynym, na wierność Ojczyźnie mojej, Polsce jednej i Niepodległej; przysięgam, iż gotów jestem życie oddać za świętą sprawę Jej zjednoczenia i wyzwolenia, bronić sztandaru mego do ostatniej kropli krwi, dochować karność i posłuszeństwa mojej zwierzchności wojskowej, a w całym postępowaniu moim strzec honoru żołnierza polskiego. Tak mi Panie Boże dopomóż”.

Po przysiędze, która wywarła na wszystkich ogromne wrażenie, prezydent Poincaré, wygłosił podniosłą mowę, opublikowanej we wszystkich dziennikach i czasopismach, w której powiedział m.in.: „Panowie! W imieniu Francji składam hołd sztandarom, ofiarowanym Armii Polskiej przez

miasta: Paryż, Nancy, Belfort i Verdun. Paryż, który od półtora wieków przyjmował zawsze z gotowością i wzruszeniem synów Polski męczeńskiej. Paryż, gdzie Kościuszko przeżywał promienne chwile swej młodości i czarne godziny u schyłku życia; Paryż, skąd podążył on za morza bronić młodej Rzeczypospolitej, jako adiutant Waszyngtona i towarzysz broni Lafayette’a. Sztandar swój ofiarował Paryż, który podziwiał wzniosłe poezje Mickiewicza, który otworzył mu z wielką radością podwoje Collège de France. Drugi sztandar ofiarowało miasto Nancy, które wyrażając wierną wdzięczność całej Lotaryngii, wzniosło pomnik »Stanisławowi Dobroczyńcy« na przepięknym placu Królewskim. Nancy, które w kaplicy Bonsecours, wzniesionej na wzór świątyń polskich, przechowuje grobowiec Katarzyny Opalińskiej, mauzoleum Stanisława i serce Marii Leszczyńskiej; Nancy, które zazdrośnie strzeże przed zakusami wroga swoje pałace, fontanny i portyki — bezcenne skarby, pozostawione przez dobrego króla Polski starej stolicy Lotaryngii. Belfort, czujna strażnica Francji, nie mógł nie współczuć długim mękom Polski Belfort. Wreszcie Verdun, którego sławne imię rozbrzmiewać będzie dla ludzkości po wsze czasy, jako pieśń zwycięstwa i wyzwolenia. Przez takie oto miasta ofiarowane sztandary polskie, godne są zaiste szlachetnego narodu, któremu zwiastują odrodzenie; godne są dzielnych wojsk, które je na zwycięski bój poprowadzą. Świętymi emblematami podobnymi w waszym nowym wysiłku sławnym chorągwiom Piastów i Jagiellonów, odradzacie czasy bohaterskie, gdy na amarantowym sztandarze bojowym Orzeł Biały rozwijał dumnie swe skrzydła. Te sztandary polskie przywodzą na pamięć Francji i obraz oburzenia, którym gorzała od początku, na widok męki narodu polskiego i rozszarpania jego ojczyzny; i długotrwałą przyjaźń niegdyś zbyt często bezsilną, którą zachowaliśmy dla niedoli Polski; i przyjęcie braterskie tylu wygnańcom okazane; i krwi francuskiej i polskiej wspólnie przelanej, i walki w szeregach Armii napoleońskiej; a potem w czasach bliższych, te same ciężkie przejścia, wspólnie przeżyte w 1870 r. A dziś, sztandary polskie składają świadectwo świetnym czynom polskich ochotników w obecnej wojnie i są odgłosem tylu protestów, które słyszeliśmy w ogniu bitew z ust żołnierzy Poznańczyków, którzy dość już mają przymusowego zaciągu do pruskich szeregów. Dla dzielnych żołnierzy tu obecnych i dla Polski całej macie, o Sztandary! siłę symbolu jeszcze bardziej potężną i bardziej świętą. Odtąd nie pod obcym znakiem walczyć będą synowie Polski: mieć odtąd będą barwy własne. Przybyli tłumnie z za oceanu tworzyć będą armię samodzielną, walczącą obok Aliantów nie tylko o wspólny ideał, ale i o własny ideał narodowy. Naród, który pomimo przemocy i ucisku zachował nienaruszenie narodową odrębność, który wytrwał zwycięsko przy swoich tradycjach narodowych, który nigdy nie pozwolił zagłuszyć swego głosu lub stłumić swoich dążeń, którego dusza nieśmiertelna wystrzeliła przepięknym kwiatem sztuki i literatury — naród ten zrywa się do nowego pochodu krzyżowego”.

Sztandary pułków i oddziałów 1 Dywizji Armii Polskiej we Francji.

Armii Polską we Francji („Błękitną Armię” gen. Józefa Hallera) zasilili w liczbie ok. 30 tys. ochotnicy - byli jeńcy wojenni pojmieni przez armię włoską. Ci wcieleni do c.k. armii Austro – Węgier Polacy chętnie wstępowali w 1918 r. w szeregi tworzących się z nich w obozach w Santa Maria Capua Vetere i La Mandria di Chivasso dziesięciu polskich pułków i czterech mniejszych formacji pomocniczych. W konsekwencji polskie jednostki z Francji i Włoch przybyły do Polski by wziąć udział w wojnie z bolszewikami 1920 roku.

Polski pułk im. Giuseppe Garibaliego ze sztandarem ofiarowanym przez miasto Bergamo.

Polski obóz wojskowy w La Mandria di Chivasso – wręczenie sztandarów czterem polskim pułkom.

Do „Błękitnej Armii” Hallera podążali ochotnicy nie tylko z Francji czy Włoch, lecz także z obu Ameryk. Oboz rekrutacyjny dla tych ochotników ulokowano po kanadyjskiej stronie granicy z USA, w Niagara-on-the-Lake, a w Toronto powstała polska szkoła oficerska. Polscy żołnierze w Kanadzie otrzymali nazwę Kanadyjskiego Korpusu Polskiego. Pierwszy transport z 600 polskimi żołnierzami odjechał z obozu już w grudniu 1918 r., pociągiem z St. John do Nowego Jorku, a zaraz potem napłynęły kolejne. Transporty morskie przyływały do Francji co 2 tygodnie, więc w końcu lutego było już ponad 10 tys. żołnierzy z których wkrótce utworzono 1. Dywizję Armii Polskiej we Francji.

Ochotnicy z USA i Kanady otrzymywali od lokalnych społeczności szereg sztandarów, które na francuskiej ziemi stawały się znakami bojowymi poszczególnych pułków. W samym obozie Niagara-on-the-Lake powiewał polski sztandar ofiarowany ochotnikom przez Polonię z Filadelfii i okolicy.

Odjazd ochotników polskich z Niagara-on-the-Lake do Francji ze sztandarem podarowanym przez Polonię z Filadelfii.

Sztandar uszyty przez matkę polskiego ochotnika udającego się do obozu Niagara-on-the-Lake.

Żołnierze Kanadyjskiego Korpusu Polskiego ze sztandarem polskim w Petatawa Camp.

Jeden ze sztandarów z okresu stacjonowania Hallerczyków w Niagara-on-the-Lake.

Polska orkiestra w Kanadzie z czerwon-białą flagą.

Oficer i szeregowy Hallerczyków w Kanadzie, sztandar podarowany im przez Polonię z Filadelfii, zwiadowca polskiej kompanii we Włoszech 1918 r.

W wojnie z bolszewikami każde wsparcie było dla Polaków bezcenne. Nic dziwnego, że armia odradzającej się Rzeczypospolitej próbowała sięgać nawet po ... Rosjan. W białoruskim Pińsku w końcu 1918 r. sformowała się bia-

łogwardyjska Rosyjska Drużyna Oficerska, która w marcu przyłączyła się do Dywizji Podlaskiej Wojska Polskiego. Do oddziału wcielono także Rosjan służących w oddziałach Ukraińskiej Republiki Ludowej, a nawet jeńców bolszewickich, którzy dobrowolnie wyrazili na to chęć. Na czele Drużyny stanął mieszkaniec Pińska, były oficer rosyjskiej armii, Polak kpt. Józef Bocheński. W szeregach WP oddział walczył przeciw bolszewikom jako Pińsko-Wołyński Batalion Ochotniczy. W styczniu 1920 r. mocno już zredukowany do 120 ludzi oddział został włączony w skład 3 Armii Rosyjskiej tworzonej na terytorium Polski i przetransportowany na Krym, gdzie w składzie III Korpusu Armijnego toczył dalsze walki z bolszewikami do kwietnia 1920 r. kiedy to został rozformowany.

Pińsko-Wołyński Batalion Ochotniczy posiadał własny sztandar w barwach białych i czerwonych z polskim Orłem i herbem Pińska i z nazwą jednostki.

Sztandar Pińsko-Wołyńskiego Batalionu Ochotniczego

W 1920 r. oddziałem sprzymierzonym z WP była Ochotnicza Sprzymierzona Armia białoruskiego generała Stanisława Bułaka-Bałachowicza, składająca się z dziwacznej zbieraniny żołnierzy różnych armii i narodowości, w tym również Polaków. Byli istnym postrachem dla bolszewików. Jej liczebność osiągnęła 20 tys. żołnierzy, którzy walczyli z sowiecką Rosją nawet jeszcze po zawarciu rozejmu między Polską a bolszewikami. Odznaką bojową Bałachowców stał się biały krzyż z czarną czaszką. Symbol ten widniał na ich czarnym proporcu oraz na narękawianych naszywkach.

Generał Bałachowicz, obok chorąży z proporcem Bałachowców.

Rekonstrukcja proporca Bałachowców.

Niespodziewanymi sprzymierzeńcami Polski podczas wojny 1920 r. stali się także rosyjscy kozacy. Pochodzili z różnych pułków stacjonujących od Uralu pod Don. Siłą wcieleni do Armii Czerwonej, przy nadarzającej się okazji przechodzili całymi jednostkami na stronę polską. W szeregach WP sformowano z nich dwie brygady: Dońską esauła Salnikowa i Kubańską esauła Jakowlewa, umundurowane w ich tradycyjne stroje. W Kaliszu sformowała się 2. Brygada Kubańska. Składała się z kozaków Kubańskich i Terskich. W połowie sierpnia brygada wyruszyła na front i wzięła chwalebny udział w wielkiej kawaleryjskiej bitwie pod Komarowem. Obie brygady kozackie połączyły się na froncie południowym we wrześniu. Razem utworzyły Zbiorczą (Swodną) Dywizję Kozacką. Po wycofaniu z frontu na początku października Dywizja przyłączyła się do armii Ukraińskiej Republiki Ludowej.

Dywizja Kozacka Wojska Polskiego. Z prawej kozacy Kubańscy z proporcem brygady.

*

Mało znanym faktem pozostaje zbrojny udział Polaków po stronie bolszewików, gdzie sformowano z nich tzw. Dywizję Zachodnią (późniejszą 52.). Składała się z trzech brygad po kilka pułków mających polskie nazwy (np. Warszawski, Wileński, Białostocki, Grodzieński). W składzie II Brygady Białogrodzkiej walczył m.in. 2. Rewolucyjny Lubelski Pułk Strzelców sformowany w Moskwie w 1917 r. pod dowództwem Roguskiego. Pułk walczył na Froncie Południowym z kozakami gen. Bałaszowa, a następnie przeniesiony na Białoruś walczył przeciw armii niemieckiej, a w marcu 1919 r. stał się także z Wojskiem Polskim. Pułk posiadał czerwony sztandar z polskimi i rosyjskimi napisami oraz skrótem nazwy jednostki.

Polskie jednostki Armii Czerwonej 1918-1920, w tle sztandar 2. Lubelskiego Pułku Strzelców II. Brygady Zachodniej Dywizji.

Bibliografia:

1. C.A.W. 12291/546, nr.354. Wojsko Polskie na Syberii. Wyciąg z księgi kasowej punktu zbornego w Irkucku.
2. C.A.W. 12291/708.709. Wojsko Polskie na Syberii. Wykaz umundurowania i księgi rozrachunków.
3. C.A.W. 400.2188. Relacja Stanisława Domysłowskiego dotycząca organizacji i niektórych oddziałów przy Związku Wojskowych Polaków w Tadżykistanie 1917-1918, Warszawa 1934.
4. C.A.W. 12291/705 i 707.1-37. Wojsko Polskie na Syberii. Księga ekwipunku kompanii reprezentacyjnej i Baonu w Władystoku.
5. C.A.W. 400.3158/2. Relacje. Działalność H.J. Skibińskiego byłego prezesa Związku Wojskowych Polaków w Raumo, Kokemiakach i Panelji (Finlandia).
6. C.A.W. Archiwum Źródeł Wtórnych 1389. Antoni Szuber. Zarys organizacji i działań wojennych formacji polskich we Włoszech w czasie wojny światowej, (rękopis), Warszawa 1931.
7. C.A.W. Archiwum Źródeł Wtórnych 809/116.2139. Propaganda i polskie oddziały zwiadowcze na froncie (rękopis - autor nieznan).
8. C.A.W. 809/116.2139. Jan Szałagan. Relacja por. Jana Szałagana dotycząca organizacji i działalności oddziału ochotników - Polaków we Włoszech sformowanego z jeńców w końcu maja 1918 r.
9. Daniszewski M., Organizacja wojska od Legionów do Dywizji, [w:] „Polacy na Syberji. Szkic historyczny”, Warszawa 1928.
10. Davies N., Boże igrzysko. Historia Polski, Kraków 1999.
11. Scholze-Srokowski W., V Dywizja Strzelców Polskich na Syberii, [w:] Kuczyński A., „Syberia. Cztery lata polskiej diaspory. Antologia historyczno-kulturowa”, Warszawa-Wrocław 1995.
12. Wrzosek M., Polskie formacje wojskowe w Rosji w latach 1917-1920, „Niepodległość i Pamięć”, nr 11 z 1998.
13. Rydzynski A., Na czele polskiego oddziału w Irkucku, [w:] „Na granicy epok. Wspomnienia o udziale Polaków w Rewolucji Październikowej i wojnie domowej w Rosji 1917-1921”, Warszawa 1967.
14. Marcolla T., Czerwony Polski Batalion w Irkucku 1917-1918, [w:] „Za Wolność i Lud”, nr 11 z 1960 r.
15. Marcolla T., Organizacja oddziałów Wojska Polskiego w Irkucku, [w:] „Niepodległość”, t. XI 1935.
16. Stanisław Bohdanowicz. Ochotnik, [w:] „Karta”, nr 4 z 2005 r.
17. Dyboski R., Siedem lat w Rosji i na Syberii, Kraków 1922.
18. Rogowski J., Dzieje Wojska Polskiego na Syberji, Poznań 1927.
19. G. Tel. Turkiestan przed i porewolucyjny. [w:] „Tygodnik Ilustrowany”, z 7 X 1922 r.
20. Junosza-Gzowski A., Półksiężyc i gwiazda czerwona. Wspomnienia turkiestańskie, Warszawa 1922.
21. Władysław Wnuk W., Przebieg rewolucji bolszewickiej w Turkiestanie, [w:] „Wspomnienia Polaków-uczestników Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej”, Gdynia 1957.

22. Polacy w Turkiestanie podczas wojny światowej, Warszawa 1931.
23. Lipiński W., Wojskowe formacje polskie w wojnie światowej, Warszawa 1928.
24. Lednicki A., Pamiętnik 1914-1918, Kraków 1994.
25. Later-Chodyłowa E., Polacy i Polonia w Finlandii, Warszawa 1997.
26. Legion Polski w Finlandii 1917-1927, Wybörg 1927.
27. Lednicki A., Wspomnienia finlandzkie, [w:] „Czas”, z 25 XII 1927.
28. Burkath W., Z dziejów walk o niepodległość narodów bałtyckich, [w:] „Wschód. Orient”, nr 1 z 1938 r.
29. Gruszczyński J., Polacy i Wojsko Polskie w Północnej Rosji i na Syberii w latach I Wojny Światowej 1914-1918 oraz wojny polskosowieckiej 1919-1920, Warszawa 1999.
30. M.D., Prawda o Wojsku Polskim w Rosji, [w:] „Wiarus”, nr 7 z 1918 r.
31. Pierwszy marszałek Finlandii i Z okazji 20-letniej rocznicy Finlandii, [w:] „Przegląd Polsko-Fińsko-Estoński” z 6 XII 1937 r.
32. Nagórski Z., Aleksander Lednicki (1866-1934), [w:] „Zeszyty Historyczne”, Paryż, nr 1 z 1962 r.
33. Stredziński M., Pierwsze polskie sztandary na froncie niemieckim, [w:] „Błękitny Weteran”, czerwiec 1936.
34. Gąsiorowski W. 1915-1916. Historia Armii Polskiej we Francji. Łódź 1939.
35. Polska w latach wojny światowej w kraju i na obczyźnie 1914-1918. Warszawa 1931.
36. Sierociński J., Armia polska we Francji. Dzieje wojsk generała Hallera na obczyźnie, Warszawa 1929.
37. Zieliński B., Zbrojna odsiecz wychodźstwa polskiego w Ameryce. „Panteon Polski”, nr 43 1928.
38. Albrycht W., Ochotnicy polscy z Ameryki, [w:] „Księga Chwały Piechoty”, Warszawa 1938.
39. Nastał S., Niebieska Dywizja, Cleveland 1922.
40. Grobicki J., Wyjątki z pamiętnika szeregowca Armii gen. Hallera z roku 1917. Przyczynek do umundurowania, [w:] „Broń i Barwa” Londyn, nr 16 z 1965 r.
41. Merwin B., Dulfawła, [w:] „Za kratami więzień i obozów”, Warszawa 1927.
42. Kowalczyk W., Legiony Polskie na froncie włoskim, [w:] „Wiarus”, nr 27 z 1938 r.
43. Münich T., Wśród c.k. „trepów”, [w:] „Za kratami więzień i obozów”, Warszawa 1927.
44. „Jeniec Polak” nr 10 z 6 XII 1917 r.
45. Piskozub P., Polska armia we Włoszech, [w:] „Błękitny Weteran”, nr 1 z 1936 r.
46. Kalita A., Leguny pod włoskim niebem, [w:] „Za kratami więzień i obozów”, Warszawa 1927.
47. Dienstl-Dąbrowa M., Armia polska we Włoszech, [w:] „W dwudziestopięciolecie pracy Jana Zamorskiego”, Warszawa 1925.
48. Anczewski P., Nie zardzewiał miecz. Katalog fotografii wojskowych Biblioteki Narodowej, Warszawa 2005.
49. Szuber A., Ilu nas przyszło z ziemi włoskiej. [w:] „Błękitny Weteran”, nr 5 z 1937 r.
50. Piskozub P., Legioniści polscy w armji włoskiej 1917-1918 (z kartek pamiętnika), Warszawa 1932.

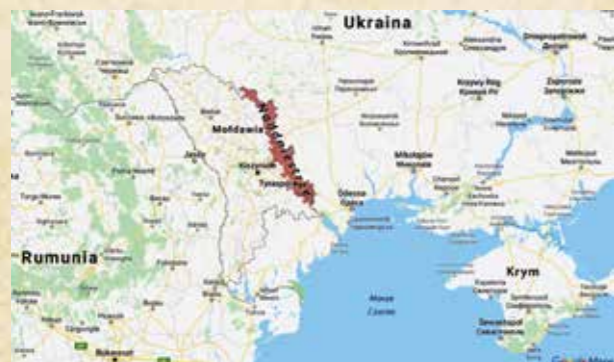
51. Sierpowski S., Powstanie armii polskiej we Włoszech w czasie pierwszej wojny światowej, [w:] „Roczniki Historyczne”, Warszawa 1976.
52. Legutko W., Bohaterska śmierć ppor. Franciszka Głębka, [w:] „Błękitny Weteran”, nr 1 z 1936 r.
53. Szałagan J., Żołnierze polscy w Armii Włoskiej, [w:] „Błękitny Weteran”, nr 2-3 z 1936 r.
54. Kronika, [w:] „Wiarus”, nr 9 z 1919 r.
55. Lason J., Dobosz z Santa Maria, [w:] „Legun”, nr 6 z 1934 r.
56. Seyda M., Polska na przełomie dziejów. Fakty i dokumenty, T. II, Poznań 1929.
57. Brończyk S., Urywki z pamiętnika, Warszawa 1936.
58. A.M., Armia generała Hallera we Włoszech, [w:] „Rzeczpospolita”, nr 66 z 1920 r.
59. Księga Chwały Piechoty Polskiej, Warszawa 1939.
60. „Żołnierz Polski we Włoszech. Tygodnik poświęcony życiu armji polskiej we Włoszech”, z 20 II 1919 r.
61. Szuber A., Ilu nas przyszło z ziemi włoskiej, [w:] „Błękitny Weteran”, nr 5 z 1937 r.
62. Z ziemi włoskiej do Polski. Wodzowi Armii Generałowi Józefowi Hallerowi. Album fotograficzny w zbiorach Biblioteki Narodowej (Pałac Krasińskich).
63. Pamiętniki chłopów, Pod red. Ludwika Krzywickiego, Warszawa 1935.
64. Juzwenko A., Polska a „biała” Rosja. Wrocław 1973.
65. „Varszavskaja Riecz”, nr 47 z 1919.
66. „Młot”, z 16 IV 1919.
67. Listy Józefa Piłsudskiego, [w:] „Niepodległość”, t. 7, Londyn 1962.
68. Dierjabin A., Graždanskaja vojna w Rossii 1917-1922. Bielyje armii, Moskwa 2003.
69. Kamiński S., Lata walki i zamętu na Ukrainie 1917-1921, Warszawa 1990.
70. Karpus Z., Jeńcy i internowani rosyjscy na terenie Polski w latach 1918-1924. Wrocław 1991.
71. Simonova T., Sowietkaja Rossija (SSSR) i Polska. Ruskije antisovetskije formirovanija v Polsce (1919-1925 gg.), Moskwa 2015.
72. Fudakowski J., Ułańskie wspomnienia z roku 1920, Lublin 2005.
73. Rok 1920: wojna polskoradziecka we wspomnieniach i innych dokumentach, Warszawa 1990.
74. André L., Bałachowcy, [w:] „Na Czatach”, nr 1 z 1928 r.
75. Bielacki A., Bandyta czy bohater. „Literatura na świecie”, nr 8-9, Warszawa 1991.
76. Bułak Bałachowicz S., Precz z Hitlerem czy niech żyje Hitler, Warszawa 1933.
77. Nowacki A., Bałachowcy, [w:] „Na Czatach”, nr 2 z 1929 r.
78. Cabanowski M., Generał Stanisław Bułak Bałachowicz - zapomniany bohater, Warszawa 1993.
79. Lis-Błoński S., „Bałachowcy”. Wspomnienia. Rps. Ossol. 15545 II.
80. A. Nowacki. Bałachowcy, [w:] „Na czatach”, nr 2 z 1928 i nr 2-3 z 1929 r.
81. Kamiński S., Lata walki i zamętu na Ukrainie 1917-1921, Warszawa 1990.
82. Kowalczyk A., Sawinkow, Warszawa 1992.

Jacek Jaworski

NADDNIESTRZE – FLAGA I HERB Z SIERPEM I MŁOTEM

Naddniestrze to ciekawy twór polityczny, państwo, którego nie ma na politycznych mapach świata. Jest to jedyny współczesny kraj, gdzie oficjalnym symbolem - widniejącym zarówno na fladze, jak i w herbie – jest sierp i młot. Naddniestrzańska Republika Mołdawska obejmuje tereny położone na lewym (wschodnim) brzegu Dniestru oraz prawobrzeżne miasto Bendery. Powierzchnia kraju jest niewielka, wynosi tylko 4,2 tys. km², a jego kształt wyraźnie wydłużony, sięga bowiem 200 km, przy średniej szerokości zaledwie 12-15 km. Liczba ludności to około 470 tys., obserwuje się dużą emigrację zarobkową. Trzy główne narodowości: Mołdawianie, Rosjanie, Ukraińcy, stanowią po około 30 %, z tym, że obserwuje się niewielki spadek liczebności Mołdawian, przy wzroście udziału Rosjan w strukturze narodowościowej republiki. Językami urzędowymi są mołdawski, rosyjski i ukraiński. W Naddniestrzu do zapisu języka mołdawskiego (uważanego za dialekt rumuńskiego) używa się cyrylicy, podczas gdy w Rumunii i Mołdawii już obecnie alfabetu łacińskiego. Ponad 90 % ludności kraju jest wyznania prawosławnego.

Dniestr, po mołdawsku Nistru, to stosunkowo duża (1362 km, a więc dłuższa od Wisły) rzeka europejska. Jego źródła znajdują się w Karpatach Wschodnich, w pobliżu Przełęcz Użockiej, niedaleko granicy z Polską. Dniestr płynie przez Ukrainę, a następnie pograniczem mołdawsko-naddniestrzańskim. Dniestr zaliczany jest do najpiękniejszych cieków Europy, jest rzeką ciągle w dużej mierze dziką i atrakcyjną turystycznie.

Naddniestrze (Źródło: Google Maps).

Naddniestrze i Mołdawia (Źródło: Commons.wikimedia.org).

Naddniestrze (Źródło: albert-sheppard.com).

Rys historyczny

W XIX w. Naddniestrze, wraz z głównymi miastami Tyraspol i Bendery (Tighina) było częścią imperium rosyjskiego. W 1917 r. prawie cały ten obszar stał się częścią Ukrainy Radzieckiej, która w 1922 r. weszła w skład Związku Radzieckiego. W 1924 r. władze sowieckie zadecydowały o utworze-

niu na terenie Ukraińskiej SRR – Mołdawskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Republika ta, po zażądaniu przez Stalina Besarabii (dotychczas rumuńskich terenów między Dniestrem a Prutem), awansowała w 1940 r. do rangi Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Była to najbardziej rolnicza ze wszystkich republik wchodzących w skład Związku Radzieckiego. W 1941 r., po napaści Niemiec na ZSRR, Rumunia (sojuznik Hitlera) odzyskała Naddniestrze. W 1944 r. po wkroczeniu Armii Czerwonej na Bałkany, przywrócono status terytorialny sprzed roku 1941. Odtąd, aż do 1989 r. Naddniestrze było częścią Mołdawskiej SRR.

W 1989 r. wzniecone zostały w Naddniestrzu konflikty etniczne, związane z wprowadzeniem alfabetu łacińskiego (zamiast cyrylicy) i jako jedynego języka urzędowego - mołdawskiego (rumuńskiego), zamiast rosyjskiego, który dotychczas umożliwiał sprawne porozumiewanie się mieszkańców tej wielonarodowej republiki. Ukraińcy i Rosjanie żyjący w Naddniestrzu obawiali się też planów – forsowanych przez niektórych polityków z Kiszyniowa - zjednoczenia z Rumunią. Zwłaszcza rosyjskojęzyczna ludność Naddniestrza zaczęła coraz wyraźniej domagać się utworzenia niezależnej republiki.

Wojna o Naddniestrze w 1992 r.

Podstawowym tłem konfliktu o Naddniestrze były różnice kulturowe pomiędzy regionami Mołdawii, położonymi po obu stronach Dniestru. Różnice dotyczyły składu etnicznego, stopnia urbanizacji i uprzemysłowienia. Z terenów położonych na lewym brzegu Dniestru pochodziło aż 80 % mołdawskiej produkcji przemysłowej.

W okresie doniosłych zmian politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej, zapoczątkowanych w 1989 r. w Polsce, Naddniestrze oderwało się od Mołdawii 2 września 1990 r., deklarując pozostanie w składzie (istniejącego jeszcze wówczas) Związku Radzieckiego. Stało się to w sytuacji, kiedy nieco wcześniej – 23 czerwca tegoż roku, Mołdawská SRR (w skład której wchodziło Naddniestrze) wystąpiła z federacji, jaką był ZSRR. Po przeprowadzeniu w Naddniestrzu referendum, w którym ludność zdecydowanie wypowiedziała się za stworzeniem niezależnego państwa, pełną niepodległość ogłoszono 8 grudnia 1990 r.

Baner w Tyraspolu z okazji 24. rocznicy ogłoszenia niepodległości.

Znak „Tyraspol” w centrum stolicy (Fot. Igor Sokolowski)

Tyraspol – plansza uliczna.

Wtedy to władze w Kiszyniowie podjęły próbę przywrócenia siłą integralności terytorialnej kraju. Końcówka roku 1991 i większość roku następnego upłynęła na walkach zbrojnych w rejonie Dniestru między wojskami mołdawskimi a ludnością Naddniestrza, wspomaganą przez różnego rodzaju oddziały paramilitarne, w tym oddziały kozackie złożone z ochotników przybyłych z Rosji. Wola mieszkańców Naddniestrza obrony niezależności ich kraju była bardzo wysoka, natomiast mołdawscy Ukraińcy i Rosjanie masowo uchylali się od poboru do sił zbrojnych. W większości społeczeństwa Mołdawii panowało przekonanie, że lewy brzeg Dniestru nie był historycznie związany z państwem mołdawskim i nie jest wart ofiar i zbrojnej interwencji.

Najpoważniejszymi epizodami kilkumiesięcznej wojny były walki o Dubossary oraz dramatyczna, z licznymi poległymi, bitwa o Bendery (IV-VI 1992). O końcowym wyniku wojny rozstrzygnęła przychylność, a w końcu interwencja – stacjonującej tutaj – 14 Armii Radzieckiej, później Rosyjskiej. Wojnę zakończył rozejm zawarty w lipcu 1992 r., wypracowany z udziałem Rosji.

Status polityczny Naddniestrza

Na arenie międzynarodowej Naddniestrze traktowane jest zwykle za region autonomiczny Mołdawii. Jako państwo uznawane jest tylko przez Abchazję (formalnie część Gruzji, faktycznie państwo akceptowane tylko przez kilka państw, w tym Rosję) oraz Osetię Południową (terytorium sporne w północnej Gruzji, w rzeczywistości niepodległą republikę, pozostającą w silnej zależności od Rosji).

Obecnie Naddniestrzańska Republika Mołdawska (Mołdawska Republika Naddniestrza) jest de facto niezależną republiką. Wpływy polityczne Rosji, aczkolwiek widoczne, wydaje się, że nie naruszają suwerenności państwowej Naddniestrza. Gwarantem stabilności kraju są stacjonujące w nim wojska rosyjskie oraz rosyjska pomoc gospodarcza. Choć większość mieszkańców Naddniestrza chciałaby niepodległości niekwestionowanej na arenie międzynarodowej, to są i osoby, które marzą o przyłączeniu kraju do Rosji.

Wprawdzie niektóre biura podróży reklamują Naddniestrze jako „żywy skansen komunizmu”, jest to jednak w miarę „normalny” kraj, gdzie obowiązuje gospodarka wolnorynkowa. Do minionych czasów nawiązują właściwie tylko symbole, na przykład pomniki Lenina, czy też symbole państwowe - flaga i herb z sierpem i młotem.

Flaga i herb z sierpem i młotem oraz z czerwoną gwiazdą

Naddniestrze parę razy zmieniało flagę. Zgodnie ze statusem politycznym (Naddniestrze częścią Mołdawskiej SRR) wywieszano tu flagę (zmodernizowaną w 1952 r.) Mołdawii. Od 30 kwietnia 1990 r. postanowiono nie używać nowej mołdawskiej flagi (przyjętej 27 kwietnia 1990 r.). Nieoficjalnie posługiwano się najpierw flagą ZSRR, a później biało-niebiesko-czerwoną flagą Rosji.

W sierpniu 1991 r. rozważano dwa warianty flagi Naddniestrza: 1) flagę byłej Mołdawskiej SRR, 2) nowy wzór, o trzech poziomych pasach – czerwonym, niebieskim i zielonym (o proporcjach 3:1:2), ze złotym sierpem, młotem i gwiazdą w górnym rogu. Rada Naddniestrzańskiej Socjalistycznej Republiki Mołdawskiej zaakceptowała wariant pierwszy, to znaczy przywrócono flagę sowieckiej Mołdawii. Flaga ta obowiązuje od 2 września 1991 r., od pierwszej rocznicy ogłoszenia suwerenności Naddniestrza.

Zgodnie z ustawą z 25 lipca 2000 r. flagą Naddniestrza (Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej) jest dokładna kopia flagi sowieckiej Mołdawii z lat 1952-1990. Flaga, o rozmiarach 1:2, ma czerwone pole, przedzielone pośrodku wąskim pasem zielonym, stanowiącym ¼ szerokości flagi. Flagę uzupełnia złoty emblemat sierpa i młota oraz pięcioramienną gwiazdę. Rewers flagi nie posiada tego emblematu, tak więc flaga Naddniestrza jest jedną z nielicznych w świecie różniących się po obu stronach. Ustawa o symbolach państwowych Naddniestrza dopuszcza używanie flagi w wersji uproszczonej, tzn. bez sierpa, młota i gwiazdy też na awersie. Instytucje państwowe muszą jednak korzystać z pełnej wersji flagi.

Awers flagi Naddniestrza.

Rewers flagi Naddniestrza.

Rysunek flagi Naddniestrza z oficjalnej strony Prezydenta.

Czerwony kolor, jako symbol międzynarodowego ruchu robotniczego (walki proletariatu przeciw władzy burżuazji), obrany został w 1871 r. przez Komunę Paryską. Sztandary o tych barwach towarzyszyły wystąpieniom robotników w czasie Rewolucji Francuskiej w 1789 r., w okresie Wiosny Ludów (1848-49), I Międzynarodówki (1864-1876), Komuny Paryskiej (1871). W momencie, kiedy na międzynarodowej arenie walki klasowej pojawił się proletariat Rosji, czerwony sztandar stał się jego symbolem. Po raz pierwszy w Rosji taki sztandar rozwinięto podczas wystąpień chłopskich w kwietniu 1861 r. na Powołżu, później w grudniu 1876 r. w Sankt Petersburgu - stolicy imperium rosyjskiego, gdzie demonstrowali robotnicy i studenci. Władze carskie krwawo rozprawiły się z demonstrantami, ale czerwony sztandar zyskał dużą popularność. Był symbolem krwi robotników przelanej w walce „o wolność i sprawiedliwe prawa narodów”. W latach późniejszych czerwone sztandary, szturmówki i flagi były noszone podczas manifestacji pierwszomajowych i innych wystąpień robotniczych. Towarzyszyły robotnikom w czasie rewolucji 1905-07 i rewolucji październikowej 1917 r.

Po rewolucji październikowej, w ciągu pierwszych miesięcy władzy radzieckiej, rolę flagi państwowej pełnił właśnie czerwony sztandar - międzynarodowy symbol proletariatu. W 1918 r. postanowiono, że flaga będzie miała czerwone tło z nazwą państwa wypisaną złotymi literami – Rosyjska Federacyjna Socjalistyczna Republika Radziecka. Wnet napis skrócono do pierwszych liter nazwy. Flaga, która przetrwała do ostatnich dni istnienia państwa radzieckiego (25 grudnia 1991 r.), powstała w 1923 r. a przyjęta została wraz z pierwszą konstytucją ZSRR z 1924 r. Składała się z czerwonego pola z rysunkiem - w jego górnym lewym rogu - sierpa i młota w kolorze złotym. Powyżej tego emblematu umieszczono czerwoną, pięcioramienną gwiazdę w złotej obwódce.

Wszystkie republiki związkowe i autonomiczne Związku Radzieckiego posiadały własne flagi. Miały one jednak wspólne z flagą ZSRR emblematy - sierp i młot oraz pięcioramienną gwiazdę. Odróżniały się od siebie kolorowymi, przeważnie poziomymi, pasami uosabiającymi niektóre charakterystyczne cechy przyrodnicze poszczególnych republik „Kraju Rad”. Na każdej jednak fładze kolor czerwony, wspólny z flagą ogólnopństwową, zajmował więcej niż połowę jej powierzchni. Skrzyżowane ze sobą, sierp i młot oznaczały związek klasy robotniczej i chłopstwa „w dziele pokojowej pracy dla dobra kraju”. Czerwona gwiazda symbolizowała wiarę narodów radzieckich w komunizm. Pięć promieni gwiazdy interpretowano jako pięć palców ręki robotnika oraz symbol jedności i międzynarodowej solidarności proletariatu wszystkich pięciu kontynentów. Wizerunek, skrzyżowanych ze sobą, sierpa i młota przyjmowały do swoich emblematów partie komunistyczne na całym świecie, pojawiał się też w różnych postaciach na flagach różnych państw socjalistycznych.

Herb Naddniestrza (zatwierdzony ustawą z 25 lipca 2000 r.) ma też wygląd – choć trochę zmieniony - z czasów Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Herb pochodzi z 1940 r. (zatwierdzony w 1941 r.), po utworzeniu tej republiki związkowej ZSRR. W przyjętym w 1991 r. herbie Naddniestrza, w stosunku do herbu Mołdawskiej SRR, dodana została srebrna fala na błękitnym tle symbolizująca Dniestr. Skrzyżowane ze sobą sierp i młot, wschodzące słońce nad Dniestrem oraz czerwoną gwiazdę (w złotym otoku) otacza wieniec kłosów pszenicznych i kolb kukurydzy wraz kiściami winogron (w barwach fioletowej i złotej) i owocami. Zamiast liter będących – w herbie Mołdawskiej SRR skrótem nazwy „Mołdawska Socjalistyczna Republika Radziecka”) oraz hasła „Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się” (po rosyjsku i mołdawsku), umieszczono oficjalną nazwę republiki, tzn. Naddniestrzańska Republika Mołdawska, widniejącą w herbie w trzech językach. Po rosyjsku jest to - Pridnestrovskaja Moldavskaja Respublika (Приднестровская Молдавская Республика), po ukraińsku - Pridnistrovka Moldavska Respublika (Придністровська Молдавська Республіка), po mołdawsku – Republika Moldovenjaské Nistrjane (Република Молдовеняскэ Нистрянэ). Dopuszcza się przedstawianie herbu w wersji czarno-białej.

Herb Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Herb został przyjęty 2 września 1991 r. i początkowo na czerwonej wstędze były umieszczone białe litery będące skrótem nazwy republiki. Po zmianie tej nazwy – rezygnacji z określenia „sowiecka socjalistyczna” – co stało się 5 listopada 1991 r., na wstędze pozostały po trzy litery skrótu nazwy, zapisane w trzech językach. Obecnie trójjęzyczne nazwy republiki (napisane cyrylicą) widnieją w herbie w pełnej wersji. Tylko w przypadku jeśli rysunek herbu jest bardzo mały, można użyć akronimów, czyli pełne nazwy republiki przedstawić literami, odpowiednio: ПМР, ПМР, РМН.

Herb Naddniestrza z 1991 roku.

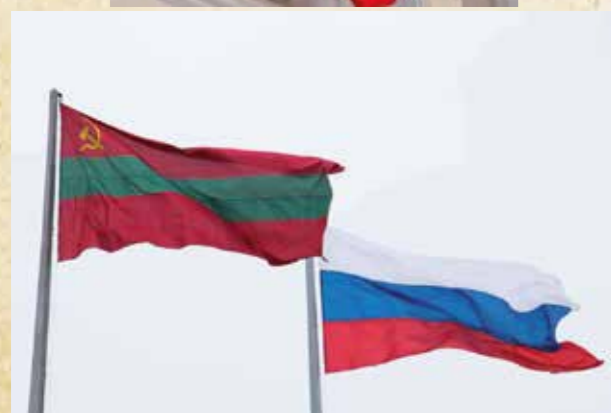
Aktualny herb Naddniestrza.

Współcześnie Naddniestrze jest jedynym krajem na świecie gdzie, zarówno flagę, jak i herb, zdobią sierp, młot i czerwona gwiazda - wszystkie dawne komunistyczne symbole.

Flaga i herb na znaczkach pocztowych.

Symptomatyczne jest, że w 2017 r. władze Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej podjęły decyzję o zrównaniu w prawach flagi Rosji z dotychczasową flagą Naddniestrza. Flaga rosyjska jest więc obecnie wywieszana jednocześnie z naddniestrzańską na urzędach państwowych oraz podczas oficjalnych uroczystości.

Flagi Naddniestrza i Rosji

Jerzy Wrona

LITERATURA

Kiselev G.F., Speransov N. N., *Emblemy mira i truda*, Izdatel'stvo Političeskoj Literatury, Moskva 1968.

Pocielujev V., *Gerby Sojuza SSR*, Izdatel'stvo Političeskoj Literatury, Moskva 1987.

Revnichev M.V., *Podnėstersko*, „Vexilologie” 1992, nr 86.

Solak J., *Mołdawia – na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*, Europejskie Centrum Edukacyjne, Toruń 2009.

Wrona J., *Naddniestrze – kraj, gdzie powiewają flagi z sierpem i młotem*, „Geografia w Szkole” 2020, nr 2.

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Naddniestrze>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojna_o_Naddniestrze

https://pl.wikipedia.org/wiki/Flaga_Naddniestrza

<https://fotw.info/flags/md-dnies.html>

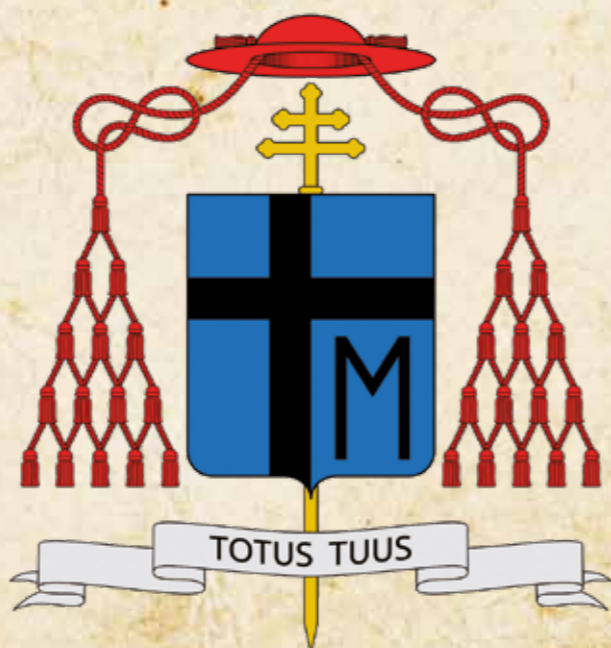
<http://president.gospmr.org/pravovyeakty/zakoni/zakon-pmr-o-gosudarstvennom-flage-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-.html>

<http://president.gospmr.org/pravovye-akty/zakoni/zakon-pmr-o-gosudarstvennom-gerbe-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-.html>

~ • ~

JUBILEUSZ 100-LECIA URODZIN PAPIEŻA JANA PAWŁA II

W dniu 18 maja 2020 r. minęło sto lat od urodzin Ojca Świętego Jana Pawła II. Późniejszy papież, Karol Józef Wojtyła urodził się w Wadowicach, był trzecim dzieckiem, a drugim synem Karola (seniora) Wojtyły - porucznika Wojska Polskiego i Emilii z Kaczorowskich.

Herb kardynalski Karola Wojtyły

Niespodziewanie dla większości chrześcijan, Karol Wojtyła, wtedy kardynał i metropolita krakowski, został wybrany 264. papieżem Kościoła rzymskokatolickiego. Decyzją konklawe składającego się ze 111 kardynałów, następcą św. Piotra został pierwszy Polak i Słowianin. Stało się to w poniedziałek, 16 października 1978 roku. Dziwnym zbiegiem okoliczności wybór przez kardynalskie konklawe Wojtyły na papieża nastąpił między piątą a szóstą po południu, w tej samej więc godzinie, w której – tylko 58 lat wcześniej – przyszedł na świat w małym polskim podbeskidzkim mieście, przyszły papież.

Następca św. Piotra wybrał imię Jan Paweł II, pragnąc w pierwszym rządzie kontynuować krótki pontyfikat swego bezpośredniego poprzednika Jana Pawła I i uczcić wcześniejszych papieży – Jana XXIII i Pawła VI.

Wybór cudzoziemca po 455 latach rządów papieży włoskich – po raz pierwszy od czasów Niderlandczyka Hadriana VI – w dodatku pochodzącego z kraju komunistycznego, wywołał na całym świecie niebywałą sensację, a w Polsce i innych państwach naszego bloku konsternację władz politycznych.

Uważa się, że pontyfikat Jana Pawła II - przez wielu nazywanego Janem Pawłem Wielkim – przemienił świat. Papież-Polak stał się wysoko cenionym autorytetem moralnym nie tylko w krajach katolickich. Z opinii Ojca Świętego liczyło się wielu „wielkich” tego świata.

Jan Paweł II był pierwszym w historii papieżem, który nadał swemu pontyfikatowi wymiar globalny, a wiele dokonań z nim związanych należy uznać za epokowe. Jego pontyfikat ocenia się jako bardzo wyrazisty, przemawiający do światowej opinii publicznej, do ludzi różnych kultur, ras i religii. Ojciec Święty w sposób znaczący wpłynął na historię świata XX i początku XXI w. potęgą swego ducha, umysłu i zasadami moralno-etycznymi.

Papież Jan Paweł II z pielgrzymowania uczynił styl swojego pontyfikatu. Odbył 104 podróże apostolskie, podczas których odwiedził – raz lub nawet kilkakrotnie – 132 kraje, czyli 2/3 istniejących na świecie. Podczas pielgrzymek przemierzył ponad milion kilometrów. Imponująca liczba i geograficzna rozległość peregrynacji papieskich oraz niewiarygodna wprost aktywność w kontaktach z ludźmi stawiają Jana Pawła II w rzędzie największych podróżników współczesnych czasów. Prawie zawsze wizyty papieża-podróżnika, w krajach zarówno katolickich, jak i niekatolickich, były dla ich mieszkańców wielkim przeżyciem i świętem, gromadziły tłumy, a atmosfera spotkań z Janem Pawłem była niepowtarzalna.

Jan Paweł II to pierwszy „z rodu Polaków”, który – poprzez swoje życie i działalność, w tym zwłaszcza pielgrzymowanie - w tak znaczący sposób wpłynął na losy świata i historię współczesności. Ojciec Święty odegrał ważną rolę w procesach przemian demokratycznych w różnych zakątkach Ziemi. Światowe dokonania papieża Jana Pawła II i jego niezwykle umiłowanie ojczystego kraju pozwalają nam Polakom być dumnymi z Wielkiego Rodaka.

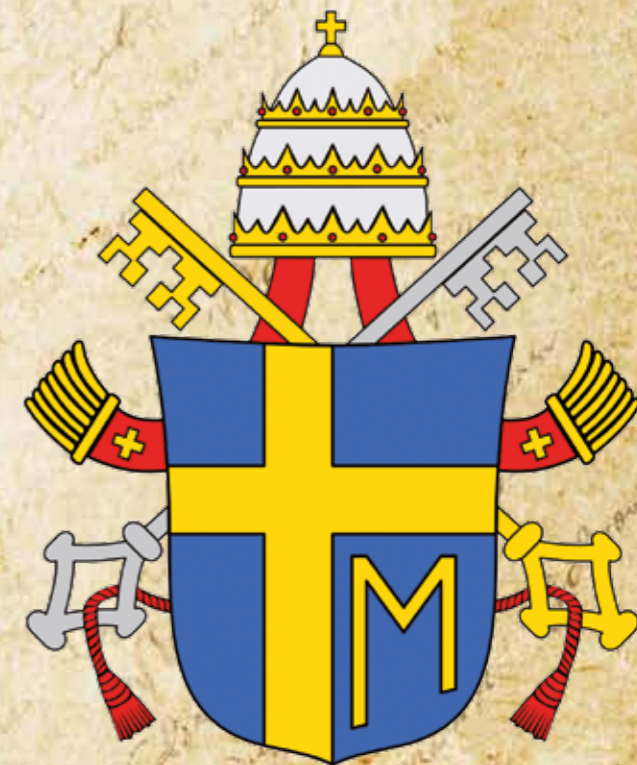
Z racji specyfiki naszego biuletynu warto przytoczyć drobny, ale jakże znamienity epizod z pobytu papieża w 1982 r. w Nigerii, kolejny raz świadczący o głębokim patriotyzmie Jana Pawła II. Po przybyciu do Kaduny (środkowa Nigeria), wśród tłumów witających papieża znajdowała się grupa pol-

skich specjalistów zatrudnionych w tym mieście. Przejeżdżając obok pozdrawiających go rodaków i wymachujących polską flagą, Ojciec Święty nakazał zatrzymać samochód, aby ucałować biało-czerwoną.

Portret papieża Jana Pawła II autorstwa Zbigniewa Freusa.

Herb papieski Jana Pawła II

Herb papieski Jana Pawła II

Niezależnie od flagi i herbu Watykanu (Stolicy Apostolskiej), każdy papież Kościoła rzymsko-katolickiego ma swój własny herb, traktowany jako państwowy znak Watykanu, symbolizujący jego pontyfikat.

Herbem Jana Pawła II była błękitna tarcza ze złotym, o nieregularnych ramionach, krzyżem łacińskim pośrodku, stykają-

cym się z krawędziami tarczy. W dolnym, lewym (heraldycznie) rogu tarczy herbowej umieszczono złotą literę M, oznaczającą słowo „Maryja”. Nad tarczą widniała złoto-srebrna tiara, a za tarczą – klucze św. Piotra. Spod tiary wylaniają się dwie czerwone wstęgi na kształt stuły, ozdobione na końcach złotymi krzyżami i zakończone złotymi frędzlami. Przez uchwyty kluczy przechodzi czerwony sznur zakończony węzłami i frędzlami.

Klucze św. Piotra, klucze „od bram raju (złoty) i czyścica (srebrny)”, przypominają fragment Ewangelii św. Mateusza – słowa Chrystusa do apostoła Piotra: „I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 16,19). Papieskie klucze symbolizują również moc udzielania rozgrzeszenia (klucz złoty) oraz wiedzę i moc teologiczną papieża (klucz srebrny). Klucze są skrzyżowane w wskos i związane ze sobą sznurem, co oznacza, że obie papieskie władze tworzą nierozdzielny całość. Zęby kluczy św. Piotra są wycięte na kształt krzyża, co symbolizuje, że papież swą władzę zawdzięcza śmierci Chrystusa na krzyżu.

Złoto-srebrna tiara - trójczłonowa korona papieska jest – jak się najczęściej uważa - symbolem potrojnej władzy: królewskiej, kapłańskiej, pasterskiej. Obecnie tiara jest nieużywana. 13 listopada 1964 r. papież Paweł VI złożył ją na ołtarzu, przeznaczając na dar dla ubogich. Był to przede wszystkim gest symbolizujący rezygnację z władzy świeckiej. Z używania tiary zrezygnowali również następcy papieża Pawła VI. W papieskim herbie jako pierwszy nie umieścił jej Benedykt XVI.

Herb papieski Jana Pawła II nawiązywał do tradycji Stolicy Apostolskiej (skrzyżowane ze sobą klucze św. Piotra i wieńcząca herb tiara) i - zgodnie z wolą samego zainteresowanego - do herbu kardynalskiego Karola Wojtyły. W herbie tym, jak przysługiwało każdemu kardynałowi, znajdował się czerwony kapelusze (przypominający kardynałom o gotowości do przelania własnej krwi w obronie prawd Kościoła i ludu chrześcijańskiego) ze sznurami zakończonymi 15 chwostami z każdej strony. Od strony heraldycznej herb papieża Jana Pawła II opracował szwajcarski heraldyk, arcybiskup Bruno Bernhard Heim (1911-2003), główny specjalista Stolicy Apostolskiej od spraw heraldyki kościelnej. Zaprojektował on herby czterech papieży – od Jana XXIII do Jana Pawła II. Wprawdzie Heim nie był zwolennikiem umieszczania na tarczach herbowych liter, ale uwzględniając życzenie papieża Jana Pawła II oraz biorąc pod uwagę, że w heraldyce polskiej takie włączanie liter występuje, litera M w herbie pozostała. Pierwowzór, czyli tarczę heraldyczną herbu kardynalskiego księdza Wojtyły, Heim poddał tylko rygorom stylizacji heraldycznej. Uwzględniając przede wszystkim zasady alternacji heraldycznej (zabraniającej w herbach kłaść metal na metal i barwę na barwę), krzyż i litera M, zamiast czarnymi, zostały złotymi na błękitnej tarczy.

Litera M oznacza oczywiście imię „Maryja”, gdyż ksiądz, biskup, kardynał i papież był gorącym, pobożnym orędownikiem Najświętszej Marii Panny.

Dewiza Ojca Świętego Jana Pawła II brzmiała Totus Tuus („Cały Twój”), była więc podobna do tej z herbu biskupiego. Zgodnie z zasadą stosowaną zwykle w herbach papie-

skich, nie była ona jednak uwidoczniła w herbie papieża Jana Pawła II. Dewiza ta, jako modlitwa, umieszczona została w „Traktacie o prawdziwym nabożeństwie do Najświętszej Marii Panny”, autorstwa duchownego francuskiego, św. Ludwika Marii Guinion Montforta, żyjącego na przełomie XVII i XVIII w. Dzieło to Wojtyła przeczytał zanim jeszcze wstąpił do Seminarium Duchownego.

Znaczek z herbem papieskim wydany w 1990 r. z okazji wizyty Jana Pawła II w Tanzanii.

Uroczystość kanonizacji Jana Pawła II – Watykan 27 kwietnia 2014.

Jerzy Wrona

Wybrana literatura:

Znamierowski A., Heraldyka i weksylologia, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2017.

https://forw.info/flags/va_jp2.html#coa

https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_Jana_Paw%C5%82a_II

http://www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/sp_ss_scv/insigne/sp_ss_scv_stemma-bandiera-sigil-lo_en.html#Stemma%20di%20Sua%20Santit%C3%A0%20Giovanni%20Paolo%20II

WEKSYLIA W SZTUCE

Część 3

Zdzisław Jasiński – Alegoria zwycięstwa w 1920 roku

Autoportret wykonany w 1922 roku. Reprodukacja opublikowana w książce Apoloniusza Kędzierskiego „Zdzisław Jasiński 1863-1932”, wydanej w 1934 roku w Warszawie przez Zakłady Graficzne B. Wierzbicki i S-ka.

Zdzisław Jasiński (ur. 18 stycznia 1863 w Warszawie – zm. 18 listopada 1932 w Warszawie) - polski malarz, rysownik i akwarelista. Pochodził z rodziny o artystycznych skłonnościach i tradycjach - ojciec prowadził firmę dekoratorską, brat był rzeźbiarzem. Naukę malarstwa rozpoczął pod okiem Wojciecha Gersona w warszawskiej Klasie Rysunkowej. Następnie studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie u profesorów Leopolda Loefflera, Feliksa Szynalewskiego i Floriana Cynka, odwiedzając też pracownię Jana Matejki. Od 1885 roku kształcił się w Monachium pod kierunkiem Otto Seitz'a i Aleksandra Wagnera. Po powrocie do kraju w roku 1893 artysta zamieszkał w Warszawie, włączając się w nurt polskiego życia artystycznego. Zajmował się wówczas także monumentalnym malarstwem dekoracyjnym, był m.in. autorem plafonu w Filharmonii Warszawskiej, polichromii w katedrze we Włocławku i kolegiacie w Kaliszu, malowideł w pałacyku w Białowieży i pałacach Petersburga. W 1897 roku podróżował do Włoch, a od 1904 roku mieszkał we własnym majątku w Przędzku koło Garwolina, by w 1910 roku powrócić do Warszawy. W roku 1921 roku był jednym ze współzałożycieli stowarzyszenia artystycznego „Pro Arte”. Malował realistyczne sceny rodzajowe wyrosłe z tradycji szkoły monachijskiej, obrazy o treściach symbolicznych (Chmura karmicielka, Bańki mydlane) i alegorycznych (Rok 1920) oraz portrety, akty, kwiaty i pejzaże. Po roku 1900 tonacja jego obrazów ulega rozjaśnieniu, w pełni ujawniając wielką wrażliwość artysty na kolor⁸.

Alegoria zwycięstwa w 1920 roku

Obraz olejny na płótnie o wymiarach 262 x 162 cm. Praca powstała w 1920 roku. U dołu po prawej stronie sygnatura: 19 13-17 20/VII/Z/J. Scena alegoryczna nawiązuje do decydującej operacji wojny polsko-bolszewickiej - bitwy warszawskiej 13-19.08.1920. Triumfująca kobieta odziana w prostą suknię niczym mundur, z szablą w dłoni, wsparta na tarczy z przedstawieniem Syreny to personifikacja Warszawy prowadząca i osłaniająca zarazem żołnierzy w rogatywkach. U jej stóp zsuwa się z barykady ciało konającego bolszewika. Scena rozgrywa się na warszawskim Placu Zamkowym, z białą-czerwonej flagi wylania się cokolwiek Kolumny Zygmunta. Dzieło nawiązuje do pracy Eugène Delacroix'a „Wolność wiodąca lud na barykady” z 1830 roku. Obraz powstał najprawdopodobniej z przeznaczeniem do dekoracji pomieszczeń reprezentacyjnych nowopowstających urzędów państwowych. Obraz reprezentuje dojrzałą twórczość, konserwatywnego malarza. Obecnie znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie.

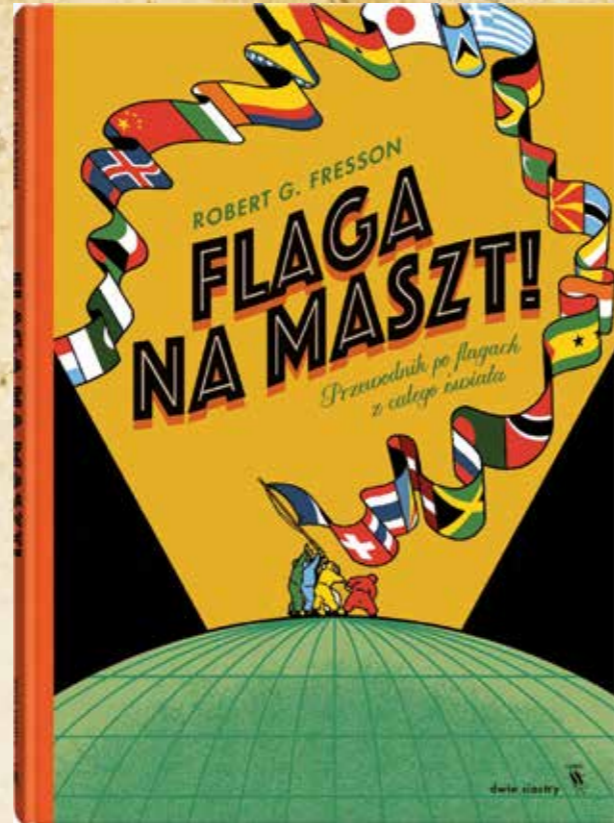
Na ostatnie stronie biuletynu można jeszcze raz spojrzeć na to piękne dzieło sztuki.

Krzysztof Jasiński

**NOWOŚCI
WYDAWNICZE**

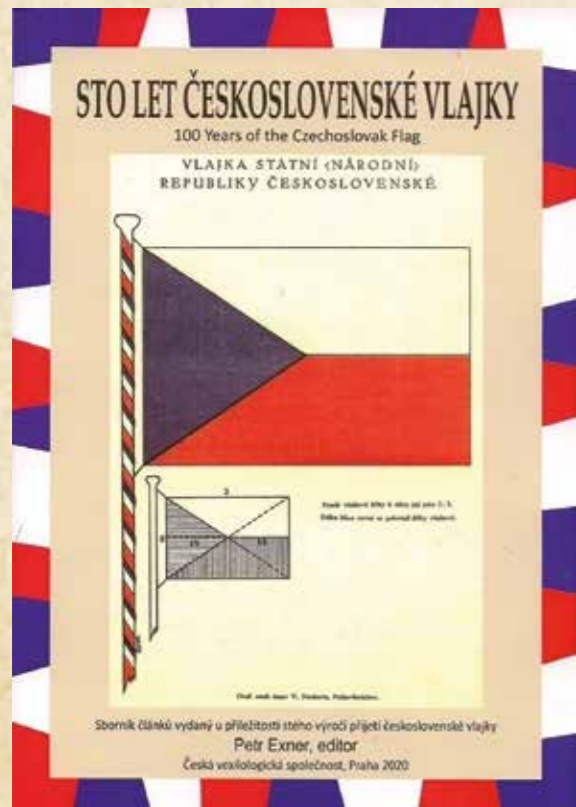
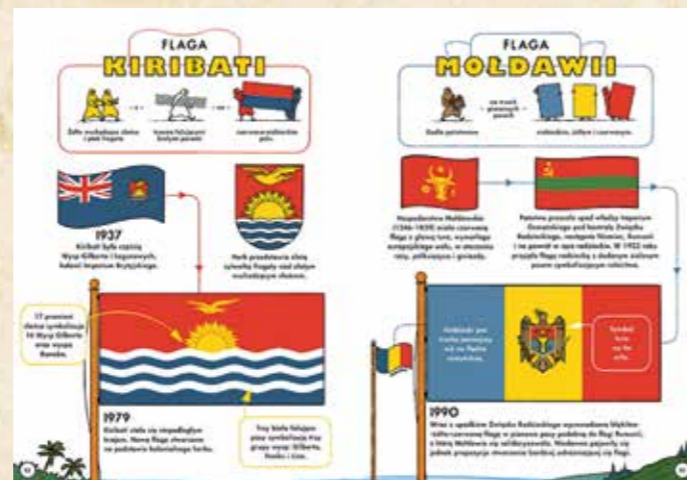

W numerze 1(13) 2020 magazynu „Polska Zbrojna Historia” znajduje się artykuł Jarosława Pycha „Jak cesarz Franciszek Józef sztandary Legionom nadawał” i Mariusza Kubarka „Pod sztandarem i orkiestrą”.

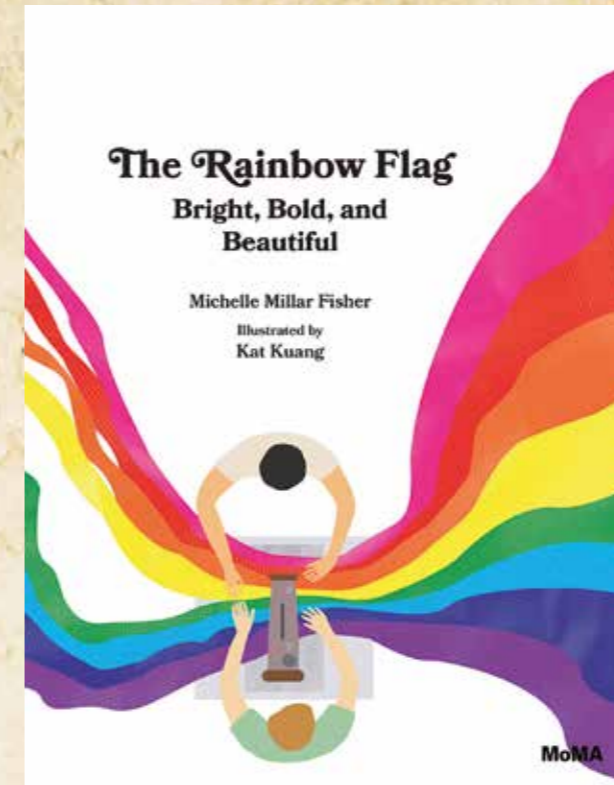

Robert G. Fresson, Flaga na maszcie! Przewodnik po flagach z całego świata, Wydawnictwo Dwie Siostry sp. z o.o., Warszawa 2020. Z języka angielskiego przełożył Wojtek Cajgner. Tytuł oryginału: Flying Colors. A Guide to Flags from Around the World.

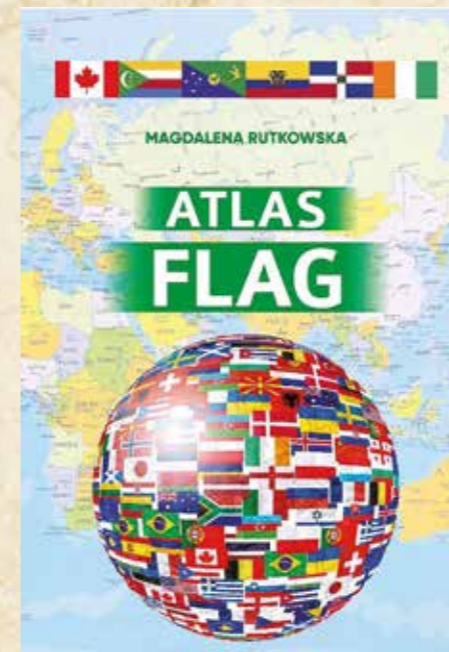
W niezmiernie interesujący sposób autor przedstawia dzieciom flagi państw z całego świata. Opisuje ich historię, symbolikę oraz nazewnictwo weksylologiczne. Poniżej dwie strony z tej książki.

Sto let československé vlajky. Praca zbiorowa Czeskiego Towarzystwa Weksylologicznego, Praga 2020.

Michelle Millar Fisher, The Rainbow Flag. Bright, Bold and Beautiful, Wydawnictwo The Museum of Modern Art, Nowy Jork 2019. Ilustracje wykonał Kat Kuang.

Magdalena Rutkowska, Atlas flag, Wydawnictwo SBM sp. z o.o., Warszawa 2020. Stron 192. Premiera 1 czerwca.

Publikacja zawiera bardzo dużo błędnych ilustracji flag, faktów historycznych i znaczenia symboliki weksyliów. Opis tych przekłamań w następnym numerze Biuletynu. Edytorstwo bardzo ładnie wydana książka, ale merytorycznie słaba. Nie polecamy.

W numerze 2(14) 2020 magazynu „Polska Zbrojna Historia” znajduje się artykuł Jarosława Pycha „Łęczycki sztandar”, a na stronie 10, jako ilustracja artykułu Jarosława Godlewskiego „Polacy w bitwie pod Arras 9 maja 1915 r.”, umieszczono zdjęcie strony głównej sztandaru 2 kompanii batalionu „C”, tzw. bajonczyków.

KJ

**ŻÓŁTA FLAGA –
KWARANTANNA?**

Kolor żółty nieodmiennie kojarzył się z chorobą zakaźną (wulgo – zarazą), oraz z „kwarantanną”. Jest w tym wiele racji. Ta barwa najpewniej pochodzi od nazwy, od dawna znanej, z groźnych kiedyś epidemii (dziś już mamy na nią odporność), właśnie - „żółtej febry” dziesiątkującej ludność krajów tropikalnych i basenu Morza Śródziemnego. Kiedyś jedynym lekarstwem na wszelkie zarazy (trąd też się kłania), było odrzucenie (odseparowanie) dotkniętych epidemią, od zdrowych. Dotyczyło to, i dotyczy, zwierząt, roślin i towarów. To przymusowe odosobnienie, aż do czasu wygnięcia chorych (tak było dawniej), lub wyleczenia (jak to dziś ma miejsce), nazywano kwarantanną. A miejsce pobytu zarażonych, także zwane kwarantanną, było oznaczone żółtą flagą widoczną z daleka. Po angielsku termin odosobnienia zarażonych, czy podejrzanych o zakażenie, nazywa się *quarantine*; po holendersku *quarantaine*, po włosku *quarantena* (nie mylić z *quarantennale* – bo to oznacza przeciętny, jak się mniema – wiek naszych nieprzeciętnych członków czyli czterdziestolatek), a po niemiecku *die Quarantäne*. Ta pierwsza litera ma związek, z kodem sygnałowym (a co to jest; zaraz wyjaśnię) właśnie litera Q dotyczy w pewnym sensie kwarantanny. W pewnym sensie, bo dziś paradoksalnie oznacza, że „mój statek jest zdrowy

Przerobiono również flagi niektórych państw, regionów i organizacji na flagi koronawirusowe.

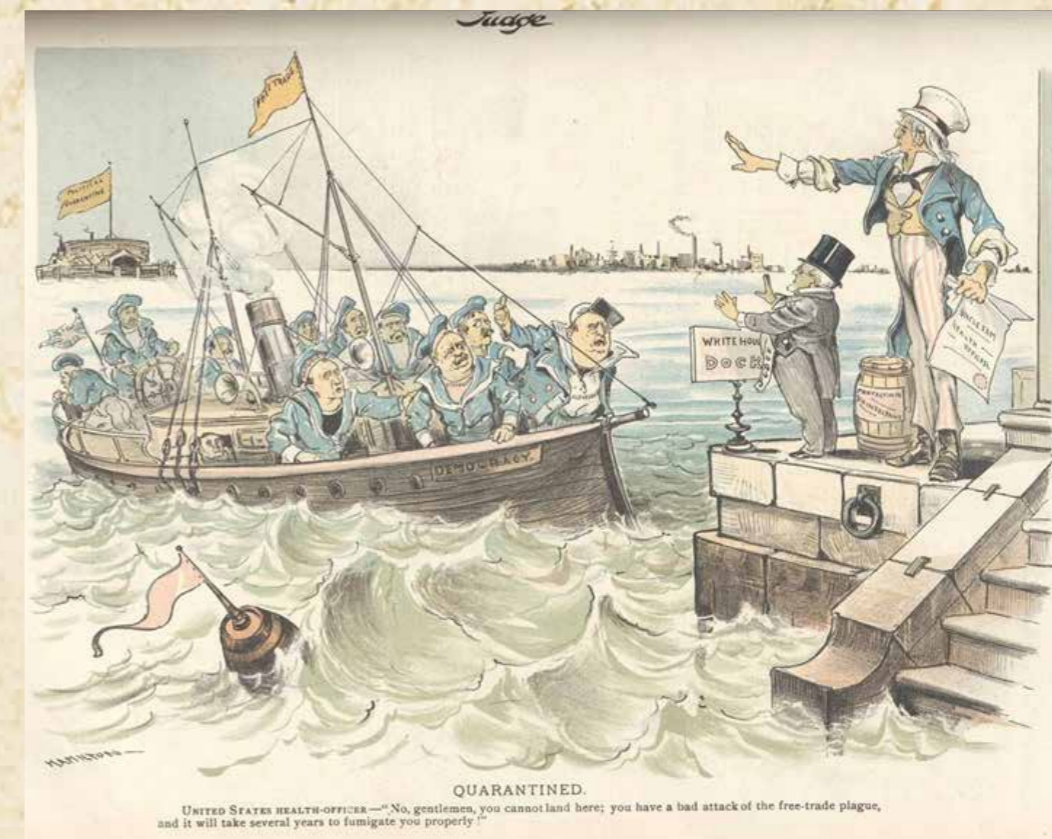
I jeszcze dodatkowo flagi państwowe umieszczone w wizualizacji koronawirusa i maseczki flagowe

Na początku pandemii w Belgii na budynkach państwowych i pałacu królewskim wyeksponowano białe flagi na znak solidarności z pracownikami służby zdrowia w walce z tą chorobą. Biała flaga oznacza jednakże poddanie się wrogowi. Heraldica Slovenica zaproponowała więc, aby na białym tle umieścić laskę Asklepiosa w kolorze niebieskim oraz odwróconą, pokonaną i pękniętą czerwoną koronę.

Słoweńska flaga przeciwkoronawirusowa.

Karykatura polityczna autorstwa Granta Hamiltona zamieszczona w amerykańskim magazynie politycznym „Harper’s Weekly, A Journal of Civilization” z 1 października 1892 roku. Panująca w XIX wieku na świecie epidemia cholery była jedną z najbardziej przerażających chorób. Latem 1892 roku Prezydent USA wydał rozporządzenie, aby statki przybywające do dowolnego portu amerykańskiego z zainfekowanych krajów były poddane dwudziestodniowej kwarantannie. Na ilustracji, wspierany przez maskotkę sędziego, wujek Sam jest oficerem zdrowia, który zabrania statkowi „Demokracji” sprowadzania brytyjskiego importu czyli „plagi wolnego handlu” na amerykańskie wybrzeże. Statek musi zawrócić i udać się na wyspę „Kwarantanny politycznej” widocznej w lewym rogu ilustracji. Na dziobie łodzi znajduje się czterech prominentnych demokratycznych żeglarzy (od lewej): Senator z Kentucky John Carlisle, wice prezydent nominowany Adlai Stevenson, szef kampanii prezydenckiej Wiliam Whitney i kandydat na prezydenta Grover Cleveland.

FLAGI I KRAJOBRAZY
(choć nie tylko)

Zachód słońca na Bahamach

Flaga Bahamów

Cytryna w Palau

Flaga Palau

Las w Estonii

Flaga Estonii

Kwiaty w Polsce

Flaga Polski

Niebo w Niemczech

Flaga Niemiec

Niwa na Ukrainie

Flaga Ukrainy

